

**Formentera:
Anàlisi del model turístic d'un paradís en risc**

Gabriel Garcies Ramon

Treball Final de Grau

Sistemes naturals, canvi global i processos socioeconòmics

Tutor: Joan Albert López Bustins

Curs 2014/2015

Agraïments especials a Joan Albert López Bustins per la seva tasca com a tutor. A Jaume Garau per la font d'inspiració que ha significat per a mi. I agraïments, també, a Xico Mayans pel suport brindat durant la meva estada a l'illa de Formentera.

Barcelona, setembre de 2015

Índex

BLOC I – Marc teòric

- 1.1 **Motivació** pàgina 4
1.2 **Treballs previs** pàgina 5

BLOC II – Caracterització de l'àrea d'estudi

- 2.1 **Descripció de l'àrea d'estudi** pàgina 10
2.2 **Marc físic** pàgina 11
2.2.1 Característiques climàtiques pàgina 11
2.2.2 Característiques geològiques i geomorfològiques pàgina 12
2.2.3 Característiques hidrològiques pàgina 15
2.2.4 Característiques biogeogràfiques pàgina 16
2.3 **Marc humà** pàgina 19
2.3.1 Poblament pàgina 19
2.3.2 Característiques demogràfiques pàgina 20
2.4 **Marc legislatiu** pàgina 23

BLOC III – Objectius i aspectes metodològics

- 3.1 **Objectius** pàgina 27
3.2 **Hipòtesis** pàgina 27
3.3 **Metodologia** pàgina 27

BLOC IV – Resultats

- 4.1 **Resultats a partir del treball de camp i dades** pàgina 31
4.2 **Resultats a partir de les enquestes de satisfacció turística** pàgina 39
4.3 **Resultats a partir de les entrevistes** pàgina 41

BLOC V – Propostes de sostenibilitat i de millora de l'oferta turística pàgina 45

BLOC VI – Conclusions pàgina 50

BLOC VII – Referències pàgina 52

Annexos pàgina 54

BLOC I – Marc teòric

1.1 Motivació

L'illa de Formentera ha estat considerada històricament com un bocí de paradís aïllat de la resta del món. Després d'haver-s'hi anat succeint el pas de diverses cultures (intercalades, també, amb èpoques de despoblament i mera subsistència), l'illa experimentà un gir econòmic i social sense precedents durant la segona meitat del segle XX. Igual que l'ocorregut a la resta de les Balears, a començament dels anys 60 –tant Formentera, com la resta d'illes– es convertiren en reclam turístic per a les classes benestants europees. Concretament, a Formentera, l'aparició del turisme es deu al moviment *hippie* d'aquella època, el qual hi arribà atret per l'ideal paisatgístic de l'illa: naturalesa en estat pur, aïllament, platges i aigües cristal·lines.

Amb el pas dels anys, l'oferta turística s'obrí a nous mercats i, com assenyala Aritz Tutor Anton a “The formation of Formentera destination”, aparegueren noves figures turístiques com el turisme vacacional (procedent d'Europa i en busca de tranquil·litat i activitats d'oci) o el turisme resident (de procedència nacional però que no acaba d'integrar-se dins de la cultura local). Posteriorment, ha aparegut la figura dels *motxillers* (o *Peluts*, segons Tutor), que han revifat la figura del clàssic *hippie*, un grup social de finals dels anys 90 i principi del segle XXI. Són viatgers que comparteixen l'admiració pel misticisme i puresa de l'illa de Formentera que en el seu dia tingueren els *hippies*.

Arran d'aquests inicis, s'anà aixecant la infraestructura turística formenterenga a causa de la creixent aflluència de visitants, la qual cosa ha conduït a una important transformació de l'illa i de la regió, passant per episodis de tensions socials i polítiques fins a arribar a la situació actual, la qual serà analitzada en aquest treball.

La motivació per iniciar aquest estudi sorgeix de l'experiència personal viscuda en el territori en qüestió. Després d'haver treballat com a enquestador per al Consell Insular de Formentera en un projecte que tracta de conèixer el grau de satisfacció que experimenta el turista que visita l'illa (realitzat durant els mesos temporada alta), un

mateix s'adonà que el que havia estat considerat durant molts anys com l'illa més ben preservada de tot l'arxipèlag balear, començava a ressentir-se de la continuada explotació turística basada en el model de sol i platja. El contacte directe amb les opinions de turistes de totes les procedències i estatus socials és quelcom enriquidor per a un jove illenc que ha crescut en l'entorn del turisme com a pilar bàsic de desenvolupament de la seva regió. Dites opinions són absolutament personals i variades, però fent balanç global de l'experiència i dels resultats, anaren sorgint reflexions en el meu interior que han acabat essent determinants per decantar-me per fer aquest treball de final de grau.

El fenomen de la *balearització* és quelcom ja conegut a nivell internacional i són molts els estudis que es fan ressò d'aquest model turístic que ha aportat uns grans nivells de creixement a la regió, però que durant les últimes dècades, ha conduït a l'estancament i a una mala reputació de les Balears com a destinació turística.

El cas que es presenta en aquest estudi, per tant, no és un cas d'estudi innovador. Però sí que és interessant des del punt de vista de l'objecte d'estudi que es pren des de bon començament: l'illa de Formentera. Coneixent les dimensions i les característiques de l'indret, es considera que és el territori més indicat dins del panorama balear per tal d'arrancar un projecte que pretén analitzar, no tan sols el model turístic de la regió, sinó que en vol fer una valoració a nivell humà i ambiental per tal –de cara a la fase final d'aquest treball– ser capaços d'identificar els principals problemes derivats de la interacció activitat econòmica-entorn; i, finalment, poder dissenyar una sèrie de propostes de sostenibilitat pel canvi d'un model que, previsiblement, condueix al deteriorament ambiental i a la conseqüent pèrdua de potencial turístic de la regió.

1.2 Treballs previs

La consciència del turista evoluciona, com tot el que l'envolta, així que la seva percepció i prioritats (a l'hora de triar una destinació) també canvien a mesura que passa el temps. Els destins turístics canvien i n'apareixen de nous. La importància de mantenir la competitivitat turística d'una destinació no recau tan sols en la qualitat de

les instal·lacions i la oferta d'oci, sinó que és realment més important la qualitat ambiental que ofereix un destí a l'hora de mantenir-se competitiu. Sí, deu ser possible seguir captant grans masses de turistes gràcies a la creació de conceptes comercials, com el tot inclòs (assumint de cada vegada beneficis més baixos), però el que és realment interessant de cara el futur per a una destinació turística és poder oferir un producte de qualitat –ambientalment parlant– enlloc d'un producte contaminat de valor *low cost*, ja que el turisme del segle XXI estarà disposat a pagar més per aquest valor afegit que recau en la qualitat ambiental (Mihalic, 1999). És, per tant, convenient invertir avui en dia en allò que ha d'aportar beneficis a mitjà/llarg termini per una destinació turística que busca consolidació i turisme de qualitat; tot i que sovint és difícil que aquesta inversió arribi a fructificar, ja que és vista com un cost massa gran pel que pot aportar a curt termini.

L'anomenada qualitat ambiental no és un terme fàcil de definir o d'expressar en xifres. Resulta complicada la creació d'indicadors ambientals fidedignes, és a dir, que representin realment el territori que s'està analitzant (Hughes, 2002). Aquesta dificultat sorgeix a causa de la interacció entre els elements locals i els elements derivats del turisme. Quan s'intenta avaluar un indret transformat per l'activitat turística i amb una elevada afluència de persones que es concentra en pocs mesos de l'any, apareixen alteracions en els resultats a causa de les grans diferències entre –per exemple– dues èpoques de l'any en un mateix indret (hivern i estiu d'una destinació turística de sol i platja). Com el cas de les regions dels grans esculls de coral, que introdueix Hughes, on resulta difícil quantificar els impactes derivats de l'activitat turística i valorar l'estat ambiental dels ecosistemes de la regió en una àrea amb un medi tan fràgil i amb tanta demanda turística.

D'aquesta manera, sense poder saber del cert quin és l'estat ambiental i el grau de conservació que tenen els ecosistemes d'una regió turística, resulta interessant i –fins i tot– primordial saber què opina el turista que visita una destinació turística. En aquest sentit, la satisfacció del turista és una informació d'alt valor que mereix un esforç especial per part de les autoritats locals per tal de mantenir-se competitiu dins del mercat turístic global i poder dissenyar estratègies de futur. I no només la satisfacció del turista resulta interessant, sinó que la insatisfacció és també un element rellevant en les enquestes d'opinió. Cal que ambdues dimensions siguin

analitzades en conjunt (no impliquen contrarietat) i així s'assoliran millors resultats en les investigacions. Conèixer allò que no satisfà és fins i tot més rellevant que allò que satisfà (Alegre et Garau, 2010), sobretot en temes com la intenció de retorn i valoració global de la destinació segons la opinió del turista. S'ha de desxifrar el comportament i els desitjos dels turistes que ens visiten.

Una de les teories més esteses i estudiades en matèria turística és la del cicle evolutiu de les destinacions turístiques, de RW Butler. Segons l'autor, les destinacions turístiques haurien de ser vistes com a recursos no renovables i finits; així que resulta imprescindible una planificació adequada i ajustada a cada indret turístic per tal d'evitar que deixi de ser un reclam, d'ençà que assoleix la fase de consolidació com a destinació turística (entre altres motius, per culpa de la massificació, la degradació ambiental i l'aparició de noves destinacions).

Butler, introdueix un model per analitzar l'evolució de les destinacions turístiques en el temps. Diu que cada atracció té les seves particularitats, però que és possible veure-hi en totes el reflex d'aquest model des que comencen a ser un reclam turístic. S'utilitza el concepte de *cicle de vida d'un producte*, conegut originalment en argot estrictament econòmic, per a relacionar-lo amb l'evolució de les destinacions turístiques.

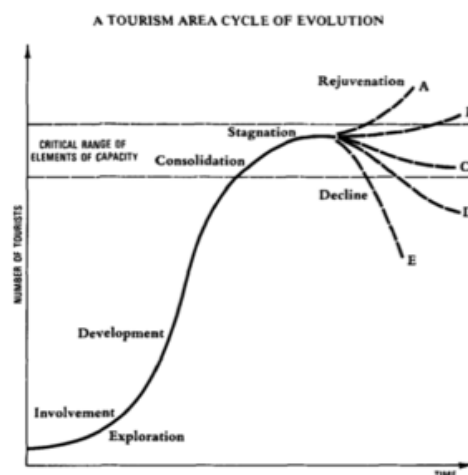

Figura 1: Cicle de vida de les destinacions turístiques

Font: The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources (Butler, 1980).

De totes maneres, la teoria de Butler no s'ha escapat de les crítiques dins del món científic. La seva idea és sovint criticada per economistes i altres experts a causa de l'excés d'hermetisme de la seva teoria. No representa un indret on es tingui en compte el context econòmic i històric: és una realitat tancada. A més, fa l'anàlisi de la destinació com un tot unificat, quan en realitat dins d'una mateixa destinació s'hi poden distingir diferents branques especialitzades en sectors concrets de la oferta turística.

En relació a l'obra de Butler –tot i les crítiques– s'ha escrit molt, ja que resulta interessant l'escenari que planteja l'autor quan una destinació assoleix la fase de maduresa i necessita reorientar la seva estratègia turística. El model de Butler s'ha aplicat a moltes destinacions d'arreu del món; per exemple, a la costa catalana. Lloret de Mar, Sitges i l'Estartit són exemples de nuclis turístics que assoliren fa temps l'etapa de maduresa que anomena Butler. Durant els anys vuitanta, una vegada assolida aquesta fase, els nuclis catalans amb tradició turística entraren en fase d'estancament. En conseqüència, s'hagueren d'aplicar estratègies de reorientació per tal de garantir una oferta turística moderna i de qualitat, tractant de mantenir-se competitiu dins d'un mercat turístic que anava creixent a gran velocitat (Priestley et Mundet, 1998).

Un cas similar és el de Hawaii, com expliquen Pauline Sheldon i John Know a “Sustainability in a mature mass-tourism destination: The Case of Hawai'i” (2004). Una vegada Hawaii passà a ser una destinació turística madura, també caigué en desprestigi a causa de les transformacions i les pressions exercides sobre aquell territori durant els anys anteriors. En aquest document es descriu la tasca duta a terme pels diferents sectors implicats en matèria turística (sector públic, sector privat, experts, inversors...), que aconseguiren revertir la situació adversa que patia Hawaii.

El turisme mediterrani, especialitzat en turisme de masses i de sol i platja s'associa –sovint– amb models de desenvolupament poc sostenibles i amb falta de planificació. Turisme i sostenibilitat són dos termes que avui en dia es relacionen amb freqüència, però no sempre ha estat així. I és que, de vegades, és difícil extrapolar el concepte de sostenibilitat a totes les regions turístiques per igual. Els condicionants locals juguen

un paper clau en l'èxit que puguin tenir les directrius establertes per avançar cap a la sostenibilitat i reconversió d'antics nuclis turístic (Mosedale, 2004).

Aproximant-nos a l'objecte d'estudi d'aquest treball, a les Illes Balears s'ha apostat històricament per un model de sol i platja. Els impactes i les repercussions ambientals han estat quantioses al llarg dels anys. Però, tot i així, la regió ha superat diverses crisis en les últimes dècades gràcies a l'adaptació als nous temps i a la persistència del turisme de sol i platja (Aguiló et Sard, 2008).

Tant el text titulat “El sector turístic a les Illes Balears” (Páez Ceballos et Daniel, 2009) com el de “L'Estat del medi ambient a les Illes Balears 2006-2007” (Conselleria de Medi Ambient, 2009) són dos documents que aborden molt de prop la temàtica del turisme a les Illes Balears. Resulta útil la informació que aporten aquests documents, el gran recull de dades i gràfics; així com l'argot que s'utilitza i la manera en que s'estructuren aquest tipus d'estudis, etc. Es fa ressò de la variable sostenibilitat dins de la indústria turística i diferencia el turisme tradicional del sostenible (aquell turisme emergent, d'oferta diversificada i respectuós amb l'entorn). Així com recull Jaume Garau a “El viatge cap a la Sostenibilitat a les Illes Balears”, on s'expressa la necessitat d'incorporar nous indicadors estadístics que permetin valorar el grau de desenvolupament d'una regió (tenint en compte –també– factors ambientals i de sostenibilitat). A més, diu que les illes (pel seu caràcter insular): *“són un territori idoni per tal de comptabilitzar fluxos de materials, energia i persones i per comprendre les relacions econòmico-ecològiques”*.

BLOC II – Caracterització

2.1 Descripció de l'àrea d'estudi

L'illa de Formentera és la quarta illa en extensió i la més meridional de l'arxipèlag balear. Dins de l'arxipèlag, se la diferencia de la resta d'illes –juntament amb Eivissa– com a les illes *Pitiüses*, separades per una distància de set quilòmetres marins coneguda com *Els Freus*, un canal dins del qual se succeeixen diversos illots i per on es desenvolupa el transport marítim entre illes.

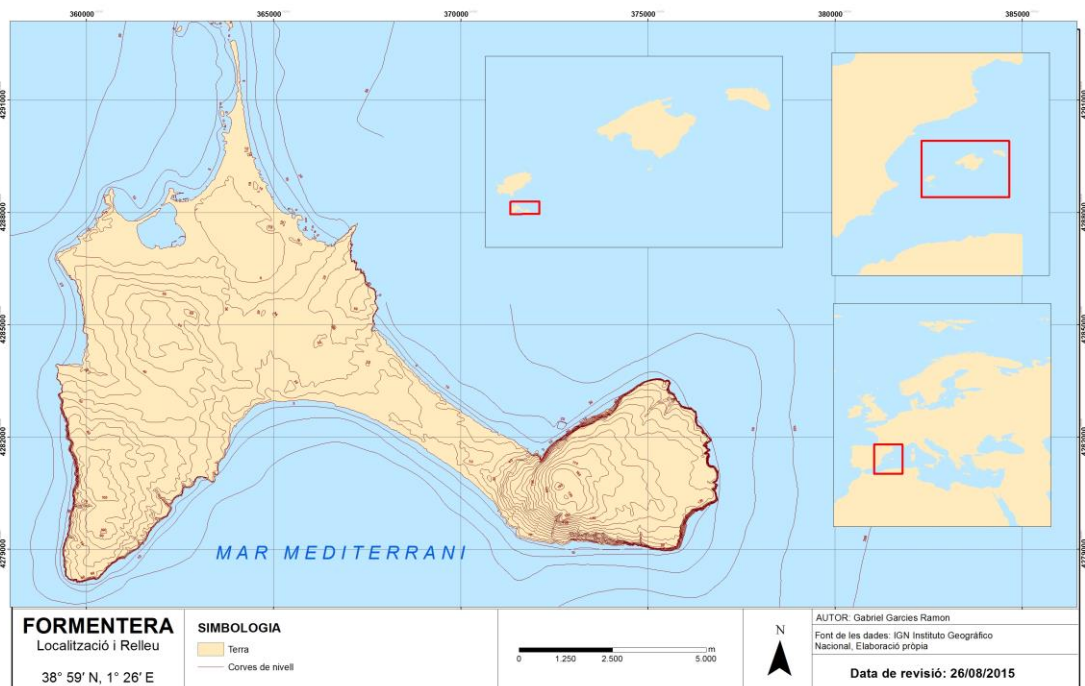

Figura 2: Mapa de localització de Formentera

Font: Elaboració pròpia

L'origen del nom de Formentera és quelcom controvertit. Existeixen dues teories basades en els mots llatins de *Fruentaria* i *Promontoria*. El primer es refereix a “illa de blats” i, el segon, es basa en la forma: “illa de caps o puntes”.

Formentera té una superfície de 83 km², el que suposa un 1,64% del total de superfície de les Balears (inferior a la superfície del municipi de Barcelona, amb 101,35 km², segons l'IDESCAT). Hi ha 69 quilòmetres de costa que alterna platges sorrenques, petites cales i penya-segats abruptes.

En general, l'illa és coneguda per la seva poca altitud i la seva forma planera. Tot i així, destaquen les zones del Cap de Barbaria i la Mola (dos massissos units per un istme) que representen els punts més elevats de l'illa. El segon dels quals, ubicat al sud-est, registra l'altitud màxima de l'illa (sa Talaiassa, 195 m).

2.2 Marc físic

2.2.1 Característiques climàtiques

El clima de Formentera pertany a la categoria de clima mediterrani, com la resta d'illes de l'arxipèlag. En general, comparteix les característiques pròpies d'aquest clima (època de pluges concentrada durant els equinoccis, hiverns de temperatures suaus, estius calorosos i amb absència de precipitacions), tot i que és la que presenta uns trets climàtics més acusats ja que s'hi registren les temperatures mitjanes més elevades i les precipitacions més escasses de tot l'arxipèlag. És, per tant, un clima mediterrani amb matisos d'aridesa a causa de –en gran mesura– la seva situació geogràfica: meridional respecte de la resta d'illes i amb un relleu planer que no aconsegueix retenir els núvols humits que sobrevolen l'illa. La temperatura mitjana anual és de 17,5°C i les precipitacions mitjanes són de 370 mm anuals, precipitacions distribuïdes irregularment durant l'any i –sovint– descarregades en episodis d'alta intensitat, en forma de pluges torrencials. L'illa pateix un accentuat dèficit hídric durant els mesos centrals de l'any (la qual cosa es pot observar al climograma que s'adjunta a continuació).

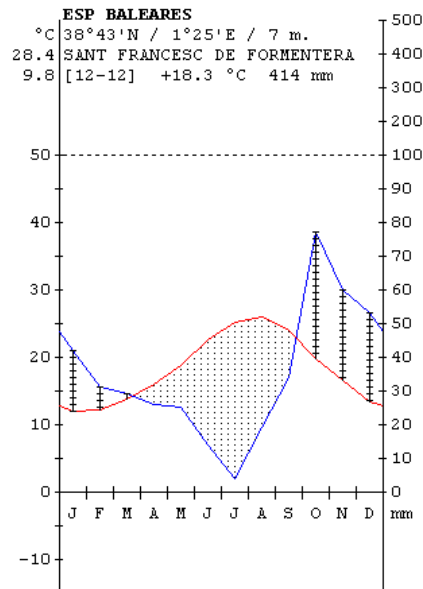

Figura 3: Climograma amb dades de temperatura i precipitació de Sant Francesc de Formentera

Font: <http://www.globalbioclimatics.org>

El vent és un component climàtic protagonista durant tot l'any; especialment a l'hivern, quan els vents dominants de tramuntana, mestral o gregal dificulten la navegació marítima entre illes. Durant l'estiu, Formentera sol rebre la influència de vents càlids com el migjorn o el xaloc.

2.2.2 Característiques geològiques i geomorfològiques

L'origen geològic de Formentera està íntimament lligat al de l'illa veïna, Eivissa, així com al de la resta de les Balears. Fins a l'època miocènica, Formentera estava submergida sota el mar de Tethys, unida amb Eivissa i la resta de les Balears per una plataforma marina de roques calcàries del Tortonià (Miocè superior). De totes maneres, el seu aflorament fou posterior a la resta d'illes de l'arxipèlag. Un aflorament que deu el seu origen a un canvi de comportament de l'escorça terrestre durant el Miocè superior (la conca catalanobalear experimentà un procés de distensió, acompanyat per moviments verticals de l'escorça que es donaren durant l'època miocènica). Aquest procés continuà durant el Pliocè i el Quaternari, i donà pas a la formació d'un sistema de falles d'orientació NE-SW, que creà la ruptura i separació de l'àrea balear, cosa que donà peu a la posterior formació de l'arxipèlag i al relleu amb el qual identifiquem Formentera a dia d'avui.

Durant aquest últim període, l'illa ha sofert un rejuveniment destacat gràcies a la continuació del procés de distensió, anomenat anteriorment. Gràcies a això, s'han format plecs, fractures i enfonsaments que han estat causants de l'elevació de la Mola, el buidat de les valls i l'ompliment de depressions amb els materials sedimentaris resultants de tot aquest procés. En definitiva, les dimensions de l'illa s'han vist augmentades en base a la formació de cordons litorals, alguns dels quals s'han desenvolupat fins a unir diferents punts de l'illa. Com és el cas –per exemple– de la unió entre els massissos de Barbaria i la Mola (Guasch Ribas, 2006).

Formentera destaca per la seva senzillesa geològica. Com s'observa en el següent mapa, l'illa està formada per materials miocènics i, sobretot, materials procedents de dipòsits quaternaris. Destaca la presència de maresos, llims arenosos, dunes i altres materials procedents dels processos sedimentaris del Quaternari. En els punts més elevats de l'illa (especialment els penya-segats), resten litigis de *roques calcarenites*¹ del tortonià, les mateixes que durant el Miocè superior formaven una plataforma continua entre Eivissa i Formentera. Actualment, estan recobertes per materials quaternaris posteriors.

¹**Litologia calcarenita:** Roca sedimentària detrítica, de composició majoritàriament formada per grans inferiors a 2 mm de materials calcaris. El marès forma part de la família de les calcarenites, i n'és un dels exemples més coneguts que es poden trobar a l'illa de Formentera. El marès balear prové de dipòsits eòlics procedents d'antigues platges de finals del Pliocè.

Font: Litoteca del Departament de Geologia de la Universitat de Barcelona.

<http://www.ub.edu/futursinousestudians/geologia/litoteca/introduccio.html>

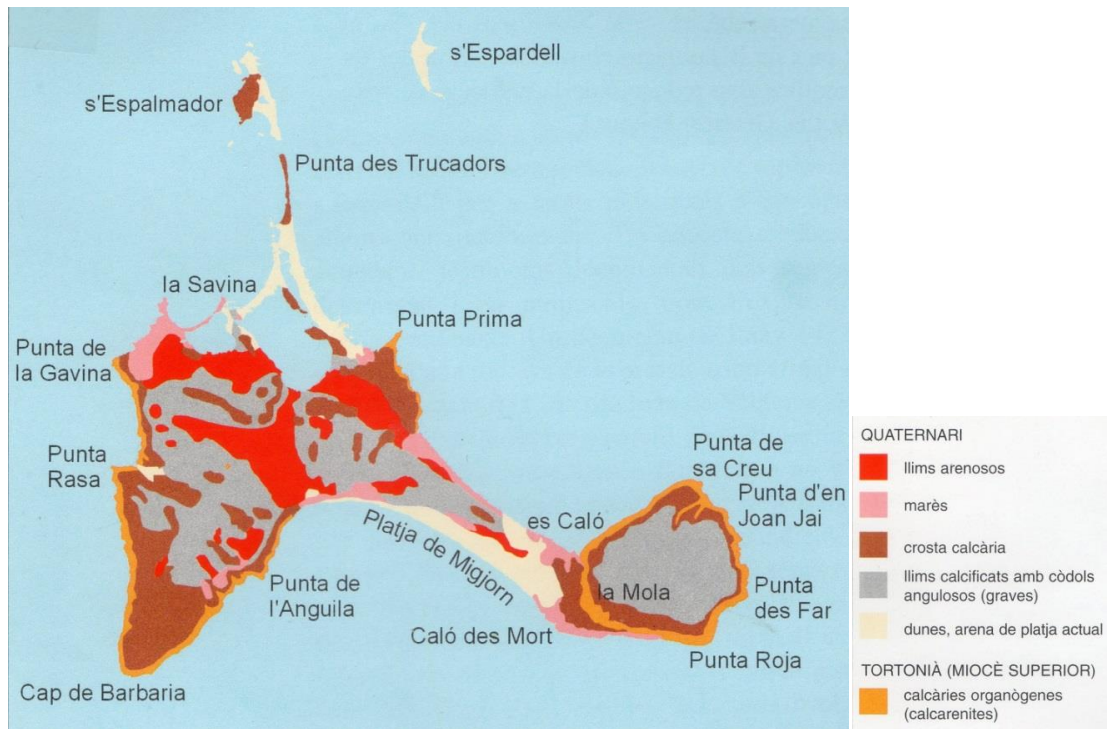

Figura 4: Mapa geològic de Formentera 1:200.000
Font: Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera

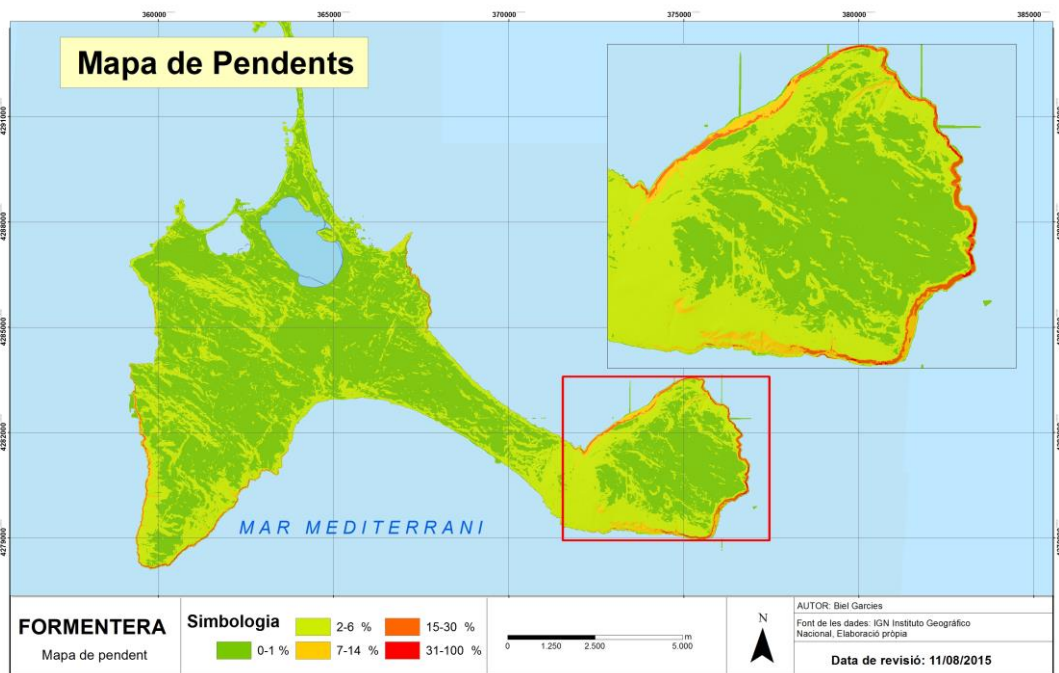

Figura 5: Mapa de pendents de Formentera.
Font: Elaboració pròpia

2.2.3 Característiques hidrològiques

Les diferents poblacions de Formentera, històricament, han sofert de primera mà l'escassetat de recursos hídrics potables en el conjunt de l'illa. Les raons són intrínseques a les característiques físiques de Formentera: les escasses precipitacions i les dimensions del territori insular impedeixen que hi hagi grans acumulacions d'aigua (de tipus subterrani, principalment). La litologia de l'illa també juga un paper en contra, ja que la crosta calcària que es localitza en moltes àrees de Formentera, té característiques d'impermeabilitat, la qual cosa dificulta la infiltració en el subsòl (Colomar Roig, 2006). Així i tot, existeixen dos tipus d'aqüífers a Formentera: els ubicats en cotes baixes i de poca profunditat (formats per materials arenosos) i els ubicats a molta profunditat en cavitats per sota de les zones de Barbaria i la Mola (acumulacions d'aigua molt antigues). En ambdós casos, els aqüífers han patit una acusada sobreexplotació i estan força salinitzats, com en el conjunt de les illes Balears.

La xarxa hidrogràfica es desenvolupa tímidament en forma de cursos torrencials intermitents a les zones elevades de Barbaria i la Mola. Generalment, són cursos d'escàs recorregut (màxim d'un quilòmetre de recorregut) però experimenten un elevat desnivell (de fins a 150 metres en el cas de la Mola). Només hi circula aigua en casos de pluges intenses.

Destaca la presència d'aigües superficials en forma de salines i estanys, al nord de l'illa. Antigament suposà un recurs essencial per a la societat formenterensa.

2.2.4 Característiques biogeogràfiques

La vegetació de Formentera pertany a la regió de tipus mediterrani amb matisos i característiques úniques, fruit de les particularitats de l'àrea d'estudi. El paisatge insular depèn –doncs– dels condicionants naturals, tals com: la localització espacial, les condicions climatològiques, el tipus de sòl, la disponibilitat d'aigua, etc. En última instància, la vegetació està supeditada als condicionants antròpics, que determinen el desenvolupament dels ecosistemes formenterencs.

A grans trets, Formentera és un territori àrid i amb un substrat calcari que genera sòls més aviat pobres per al desenvolupament de la flora. La presència de masses forestals és escassa i les espècies estan obligades a adaptar-se a condicions com l'estrès hídric, l'alta salinitat o els forts vents. A conseqüència d'aquestes condicions, diverses espècies típicament mediterrànies troben –amb prou feines– una mínima representació dins la pitiüsa menor; com és el cas de l'alzina (*Quercus ilex*).

Algunes de les estratègies que adopten certes espècies per fer front a les adversitats són el desenvolupament de fulles aciculars (*Pinus halepensis*) o escamoses (*Juniperus phoenicea*) per reduir al màxim les pèrdues d'humitat. En àrees dunars s'hi desenvolupen espècies psammòfiles (adaptades a sòls poc compactes); espècies halòfiles a les proximitats dels estanys (zones altament salines); als penya-segats s'hi troben espècies rupícoles (aptas per créixer entre les escletxes de les roques). En relació al factor d'insularitat, destaca –en alguns casos– el fenomen del gegantisme. A Formentera les savines assoleixen dimensions espectaculars.

Els principals dominis de vegetació que es poden identificar a Formentera són:

Domini	Característiques	Exemple
Vegetació forestal i arbustiva	Domina la màquia xèrica	Romaní (<i>Rosmarinus officinalis</i>)
Vegetació dunar	Comunitat litoral dinàmica i fràgil	Fonoll marí (<i>Crithmum maritimum</i>)
Vegetació llenyosa de transició	Comunitat a cavall entre la vegetació litoral i la d'interior	Pi bord (<i>Pinus halepensis</i>), Savina (<i>Juniperus phoenicea</i>) i Mata (<i>Pistacia lentiscus</i>)
Vegetació halòfila	Comunitat que s'ubica als voltants de salines i estanys	Jonquet (<i>Schoenus nigricans</i>)
Vegetació litoral rupestre	Comunitat ubicada en zones litorals, rocoses i afectada per entorns salins	Coixinets (<i>Limonium</i>)
Vegetació arvense	Comunitat que es localitza en àrees alterades per l'activitat humana (àrees agrícoles)	Rosella (<i>Papaver rhoeas</i>)

Figura 6: Taula de dominis de vegetació, característiques i espècies que es poden localitzar a Formentera.

Font: Elaboració pròpia a partir de l'Enciclopèdia d'Eivissa i Formentera.

En matèria faunística, l'illa de Formentera alberga una biodiversitat més pobra que la resta d'illes de l'arxipèlag a causa del factor d'aïllament i –especialment– a causa de les menors dimensions pel que fa a superfície territorial (segons la teoria sobre biogeografia insular). De totes maneres, s'hi han arribat a comptabilitzar 38 espècies d'endemismes invertebrats. Com és el cas de: Gasteròpodes (*Trochoidea carolí formenterensis*) (Schröder, 1984) i crustacis (*Salentinella formenterae*) (Platvoet, 1984).

Resulta interessant assenyalar que, abans de l'arribada dels humans, la presència de vertebrats era pràcticament inexistent a Formentera (a excepció d'aus i peixos). Avui en dia, a causa de l'impacte humà, s'hi poden trobar:

-Mamífers terrestres: Eriçó (*Erinaceus algirus*) -Amfibis: Granota (*Rana perezii*)
-Rèptils: Sargantana (*Podarcis pityusensis*)

Dins del medi marí, cal destacar la presència d'extenses praderies de posidònia (*Posidonia oceanica*) gràcies a la transparència i als baixos nivells en nutrients de l'aigua que circumda l'illa.

2.3 Marc humà

2.3.1 Poblament

La història de Formentera està lligada a la de la resta de les Balears i, especialment a la d'Eivissa. Com a tot l'arxipèlag balear, s'han descobert varietat de jaciments i construccions megalítiques a Formentera que demostren el poblament de l'illa des de l'època prehistòrica. Així i tot, la història de l'illa ha anat fortament marcada per llargs períodes de despoblament durant els quals s'ha anat colonitzant i abandonant l'illa successivament.

Resultat d'aquest procés és la varietat de civilitzacions que han passat per Formentera. Des de l'època púnica, la bizantina, passant per la musulmana i acabant amb la conquesta catalana de l'illa (any 1235), totes han deixat part de la seva herència en una illa que mai fou del tot beneficiosa per als interessos dels diferents imperis que han anat habitant-la.

L'any 1697 suposaria l'inici del repoblament definitiu de Formentera fins a dia d'avui, cosa que va donar pas a un període d'explotació agrària i ramadera dels escassos recursos de què disposava l'illa. Un sistema basat en la subsistència i el poblament rural dispers, que no canviaria fins ben entrats el segle XX amb l'arribada del turisme.

Actualment, l'economia de l'illa està basada en el sector serveis (66% de la població activa), seguida per la construcció (18%) i l'agricultura (9%).

Administrativament, Formentera s'estructura entorn d'un únic municipi, tot i que encara queden vestigis de l'antiga organització territorial en parròquies i véndes. Des de l'any 2007, arran de la reforma de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, Formentera disposa d'un organisme administratiu independent del que havia estat fins aleshores dirigit des d'Eivissa; es creà el Consell Insular de Formentera.

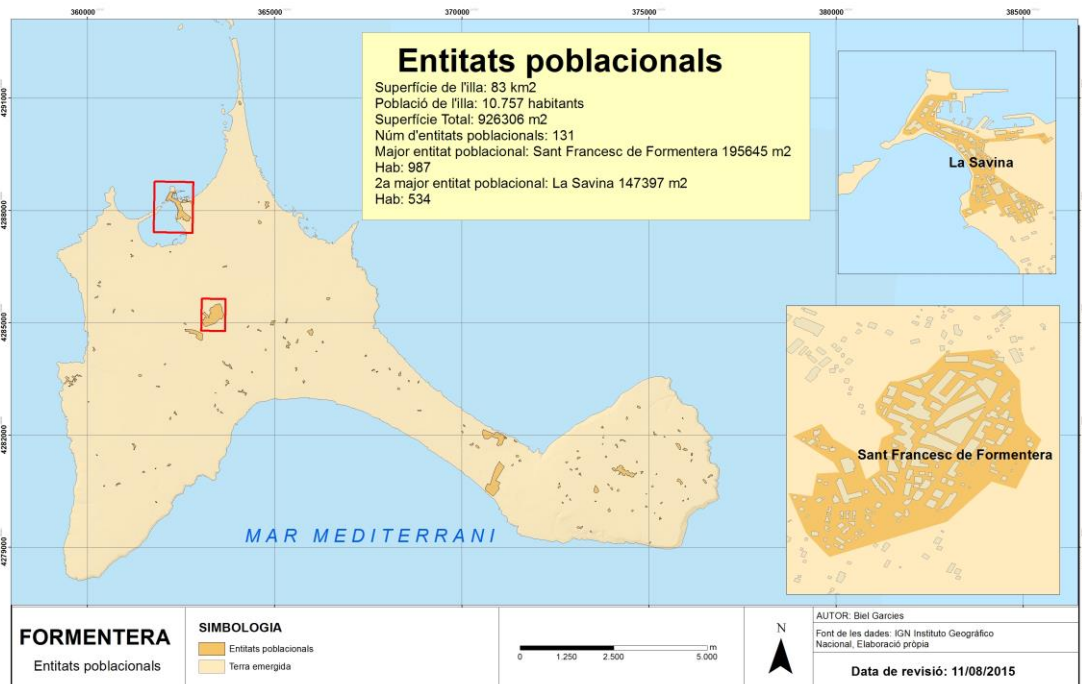

Figura 7: Mapa de poblament
Font: Elaboració pròpia

2.3.2 Característiques demogràfiques

En termes demogràfics, existeix disponibilitat de dades sobre Formentera des de 1790, moment en el qual es consolidà el repoblament tardà de l'illa. Des d'aquest moment, fins a 1940, la població de Formentera experimentà un ascens progressiu, la qual cosa no implica que coincidís amb una època de bonança econòmica. Com assenyalava Joan Vilà i Valentí en els seus estudis sobre l'illa de Formentera, durant el segle XIX la proporció d'homes anà disminuint a causa de motius migratoris. Aquesta tendència continuà fins a la dècada dels anys 20 del segle passat, quan xoca directament amb factors com la Gran Depressió iniciada l'any 1929 i –posteriorment– la Guerra Civil espanyola i la II Guerra Mundial. En aquest punt, la possibilitat d'emigrar per motius laborals quedà descartada i, com s'observa en el gràfic adjuntat a continuació, resulta en un pic màxim de població –fins aleshores– cap a 1940 (a causa de la significativa aportació d'efectius masculins en edat de treballar en el total de població).

Posteriorment, un cop finalitzats els conflictes, la població de Formentera torna a la seva dinàmica natural i el nombre d'habitants decau a nivells similars d'abans de

1929. Situació que es perllonga fins a l'arribada del gran canvi a l'illa: l'arribada del turisme. A partir de 1970, Formentera experimenta forts canvis provocats per aquest nou gir socioeconòmic. Demogràficament, en destaca el poder d'atracció d'immigrants que s'assenten a l'illa per motius laborals, un procés que augmenta any rere any fins a arribar a la xifra d'habitants de l'últim cens oficial disponible: 10.583 habitants a l'any 2011. L'última dada extreta de l'INE és de 12.308 empadronaments, així que –en deu anys– s'ha passat de 7.500 residents a aquesta xifra. Es tracta d'un augment destacat de la població (per les dimensions que té l'illa) i es deu bàsicament a la onada migratòria que s'està donant a Formentera, la qual atreu tant immigrants nacionals com d'altres països. L'illa és considerada un microclima socioeconòmic dins del context regional en el qual es troba; per això, suposa un reclam per a treballadors i inversors forans.

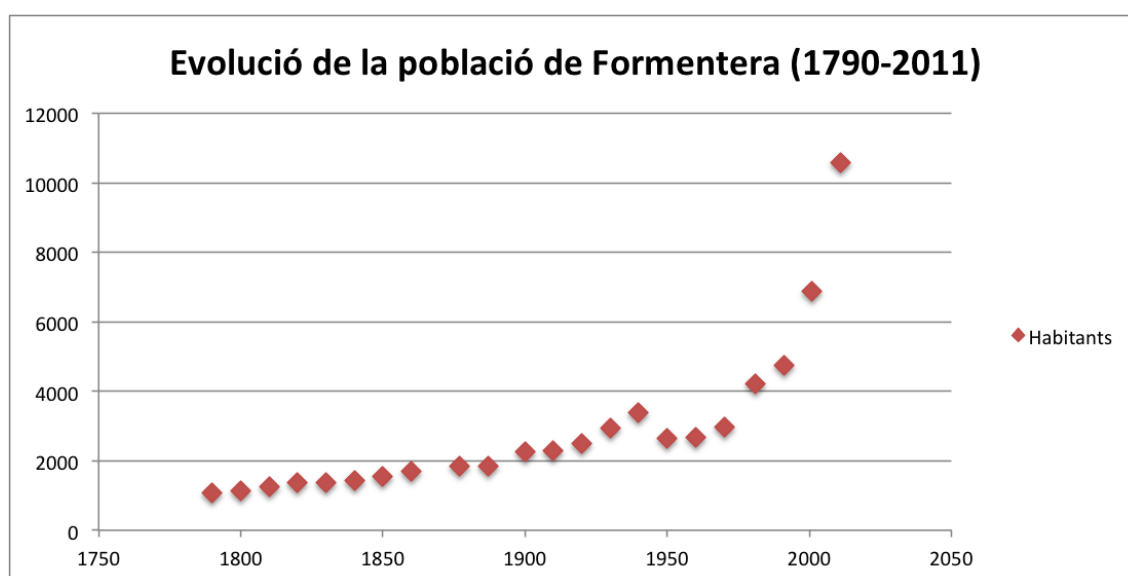

Figura 8: Evolució de la població de Formentera a partir del censos oficials de població.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística i l'Institut Balear d'Estadística.

Aquest augment continuat de població, juntament amb l'afluència de milers de turistes any rere any, generen una demanda de recursos que l'illa és incapaç de satisfer pels seus propis mecanismes naturals. En aquest sentit, l'abastiment d'aigua com a recurs hídric, és un aspecte a tenir molt en compte (i més en una illa de clima mediterrani, que sofreix importants èpoques d'estrès hídric i sequeres que es perllonguen durant diverses èpoques de l'any). I és que, si el nombre d'habitants i

volum de turistes segueix augmentant com en els últims anys, ni les plantes dessaladores d'aigua existents seran capaces d'abastir les necessitats humanes.

Per tal d'analitzar l'estructura per edats de la població formenterera, s'ha elaborat la següent piràmide de població. Queda palès que, com en molts altres indrets del territori espanyol, la piràmide experimenta un procés que condueix cap a la seva "inversió"; el que s'anomena "piràmide regressiva". L'escassetat de població jove a la base de la piràmide, fruit d'un baix creixement vegetatiu, comporta que es doni un envelliment destacat del conjunt de la població, fenomen que s'accentuaria més si la població d'entre 16 i 64 anys (població en edat de treballar) no tingués el pes que té en aquest cas. En referència a aquest estament de població, cal destacar que és de tals proporcions gràcies a un balanç migratori positiu, a causa de l'impacte que suposa el turisme com a generador de llocs de treball i que, per tant, l'estructura de la població actual contrasta amb les observacions de Vilà i Valentí (exposades anteriorment) sobre l'estructura demogràfica de fa cent anys. Els homes, en el cas actual són més nombrosos entre les edats de 16 i 64 anys. És a dir, que –novament– el turisme és un factor clau en l'evolució recent de Formentera i pot ser el dinamitzador que necessita l'illa per reduir els efectes de l'envelliment demogràfic.

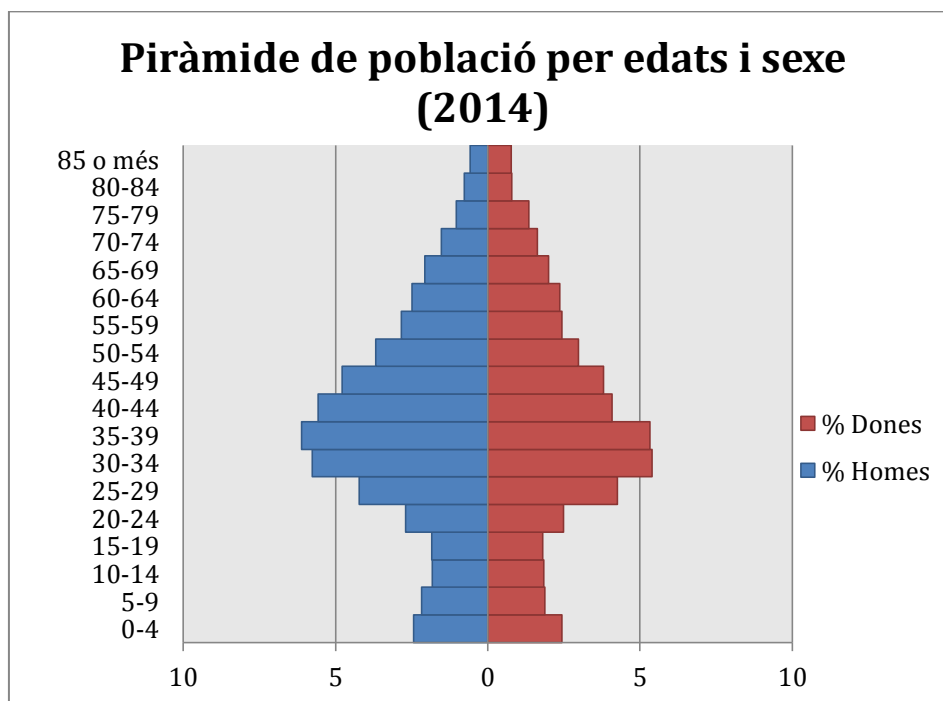

Figura 9: Piràmide de població de Formentera.

Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'IBESTAT.

2.4 Marc legislatiu

En l'apartat legislatiu cal començar amb el que foren els inicis en matèria d'ordenació territorial. Les primeres lleis, antecedents de les actuals lleis i ordenances, daten de mitjans dels anys cinquanta. Per tant, coincideixen amb l'arribada del turisme o –fins i tot– després que el fenomen s'hagués instaurat a les Balears. Això, el que provocà fou que –amb l'absència de lleis reguladores del creixement urbà i de nuclis turístics– Balears iniciés el procés de transformació més destacat de la seva història sense una adequada planificació territorial i urbana. Aquest fet es tradueix en una escassa planificació estratègica i en un grau de protecció del territori baixíssim, sobre el qual –durant molts d'anys– s'ha permès de tot.

Un dels primers precedents de les actuals lleis que ordenen el territori seria la Llei estatal del sòl de 1956. Aquesta llei representà un canvi d'escenari a tot el territori nacional. L'estructura territorial del país passa d'un caràcter tradicional (arrelat al valor de la terra com a recurs productiu) cap a una estructura que s'adapta als temps canviants (especialment pel canvi que suposarà l'arribada del turisme).

Més endavant, es troba el Pla Provincial de Balears de 1973, un pla tardà que porta com a objectiu la ordenació i protecció territorial a les illes. Malauradament, cap a 1973 les Balears ja havien sofert grans canvis i estaven en ple procés de transformació (turisme de masses, elevada edificació, creixement demogràfic destacat, arribada de turistes i mà d'obra nacional, etc.). Tot plegat donà lloc al fenomen d'ocupació litoral conegut com la *balearització*. Durant aquest període, que s'anomena *primer boom turístic* (1956-1973), Formentera experimenta un increment de superfície artificial del 70% (Murray et Blàzquez, 2005).

Posteriorment, durant l'època que s'inicià d'ençà de la primera crisi del capitalisme de postguerra de 1973 fins a l'arribada de l'any 2000 (període durant el qual s'havia pres –teòricament– consciència sobre els impactes ambientals i territorials) les Balears creixen a un ritme encara major, gràcies a la consolidació de la indústria turística. Tanmateix, la normativa que s'extreu d'aquesta època, com les Normes Subsidiàries de Planejament 1989 o les Àrees de reconversió territorial (davant la

necessitat d'una planificació territorial urgent), s'han entès sovint com instruments “d'urbanisme a la carta”, marcats pels casos d'especulació i corrupció que han esquitxat les Balears durant les darreres dècades (Artigues, 2006).

En referència a Formentera, i als antecedents de les lleis actuals, cal mencionar la Llei de protecció de la Reserva Natural de les Salines (1995). En aquest cas, és el precedent d'una llei que –posteriorment– reconeixerà aquesta àrea com a parc natural a través del Parlament de les Illes Balear. Destaca per ser el primer cas de protecció d'un espai natural a Formentera; es veu la necessitat de protegir una àrea representativa del medi insular, la qual es troba afectada pel creixent trànsit marítim i l'afluència de turistes amb mitjans de transport terrestres.

Deixant de banda els antecedents, però continuant en matèria legislativa, a nivell europeu i a nivell nacional caldria esmentar dues lleis vigents que es posen en relació amb la temàtica d'aquest treball i amb Formentera. En el marc europeu, existeix la Directiva 2001/42/CE, de 27 de juny de 2001 elaborada pel Parlament Europeu. El seu objectiu és millorar l'eficàcia de les avaluacions d'impacte ambiental de qualsevol projecte –públic o privat– que pugui originar pressions sobre el medi. En aquest sentit, Europa es fa responsable d'avaluar i penar aquells projectes que excedeixin els límits legals en matèria ambiental. En el marc nacional, és important destacar la Llei de costes 22/1988, 28 de juliol amb revisió vigent a 31 de maig de 2013. Fou una llei creada per a la protecció del litoral espanyol. Ha estat revisada i modificada nombroses vegades a causa de l'incompliment reiterat de la mateixa per la permissivitat i la deixadesa administrativa en molts indrets de l'estat espanyol.

En l'àmbit regional, val la pena introduir els diferents plans territorials que existeixen a la comunitat autònoma. Aquests, s'encarreguen de regular i delimitar els usos del sòl en territori insular. En l'àmbit autonòmic, les Directrius d'Ordenació Territorial (DOT) –dins del rang de llei autonòmica– són l'instrument superior d'ordenació territorial a les Balears. S'encarrega de fixar límits de transformació del sòl (segons usos), localitzar i executar obres públiques (infraestructures i equipaments), la protecció del medi i l'ús sostenible de recursos naturals, etc.

Per al cas d'estudi que es tracta en aquest treball, és remarcable el paper que té el Pla Territorial Insular (PTI, d'ara en endavant). És l'instrument d'ordenació territorial a nivell insular, és a dir, que està un esglaó per sota de les DOT. Cada illa disposa d'un PTI. A Formentera existeix un PTI propi des del 2010, tres anys després de la creació del Consell Insular de Formentera. Anteriorment, el pla territorial era vigent per Eivissa i Formentera i, en l'actualitat, Formentera disposa d'un PTI propi, més restrictiu que l'anterior i adaptat a les característiques de l'illa. Els PTI delimiten els sòls destinats a usos residencials i turístics (l'increment o reducció d'aquestes superfícies depèn –en última instància– del que dicti el PTI).

La Llei 8/2012, de 19 de juliol del turisme de les Illes Balears és el full de ruta de la comunitat autònoma en matèria turística. Fou aprovada per tal d'establir una sèrie d'estratègies en l'àmbit turístic per als següents vint anys. El que tracta de millorar aquesta llei és –bàsicament– la gestió i les competències turístiques. Així, es vol donar més poder i capacitat de decisió als consells insulars i als municipis (la qual cosa –a priori– es valora positivament). També s'intenta incentivar la millora i desestacionalització de l'oferta turística, així com la millora de les condicions del mercat laboral relacionat amb el sector turístic. Per últim, pretén agilitzar els tràmits en matèria legislativa i la cooperació entre les diferents institucions.

En matèria ambiental, el Pla d'Ordenació dels Recursos Naturals (PORN) és un instrument legislatiu destacable. En relació amb Formentera, fou utilitzat per crear la figura de protecció més important de l'illa: aprovat pel Consell de Govern de les Illes Balears a 24 de maig de 2002, es creà el Parc Natural a Ses Salines d'Eivissa i Formentera. A partir del PORN, se'n delimita l'àrea i grau de protecció, pràctiques permeses i no permeses, etc.

Les Zones d'Especial Protecció per a les Aus (ZEPA) i els Llocs d'Interès Comunitari (LIC) són dues figures de protecció que també estan presents a Formentera. Dites figures sorgeixen de les directrius de la Unió Europea en matèria de conservació d'hàbitats i d'espècies, en cooperació amb els estats membres i les comunitats autònomes implicades en cada cas.

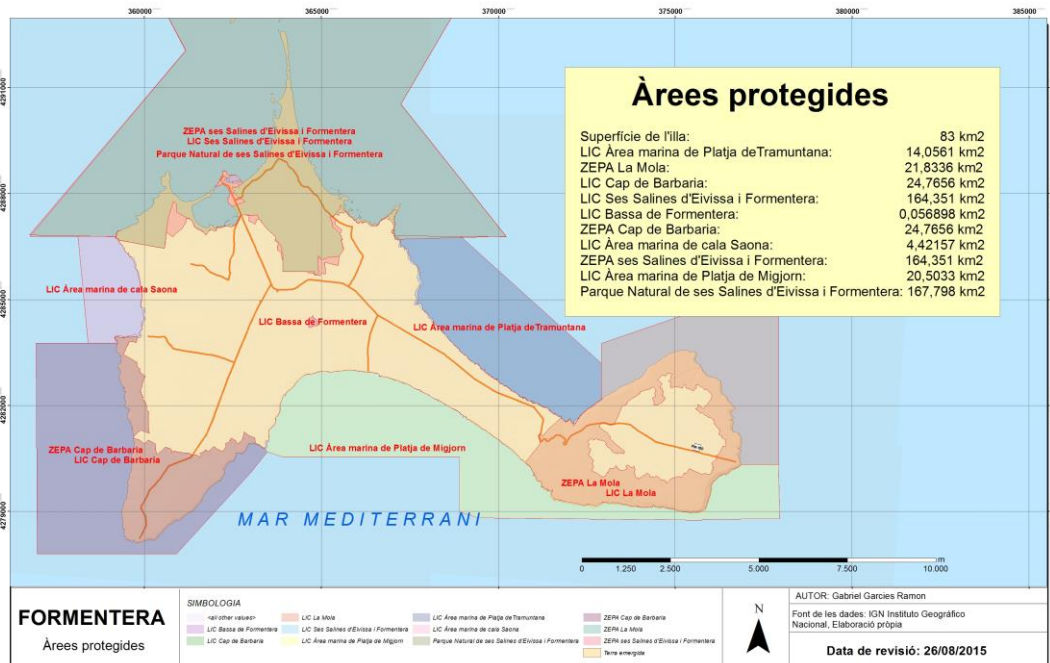

Figura 10: Mapa d'àrees protegides segons els diferents tipus de figura de protecció (LIC, ZEPA i Parc natural).

Font: Elaboració pròpia.

La problemàtica existent en matèria legislativa, es deriva de la poca rellevància que reben les institucions insulars en termes d'autogovern. L'escassa capacitat del Consell de Formentera per crear lleis que regulin el turisme dins del seu propi territori dificulta la gestió dels recursos turístic. La lenta coordinació amb el Govern de les Illes Balear, juntament amb els interessos de particulars i altres institucions (com el Consell Insular d'Eivissa), provoquen que moltes iniciatives que intenten mitigar els impactes resultants del turisme no arribin a sortir a la llum (un temps durant el qual, l'illa, segueix patint les pressions de la indústria turística).

BLOC III – Objectius i aspectes metodològics

3.1 Objectius

- Quantificar el nombre de turistes i altres variables derivades de l'activitat turística a Formentera.
- Aportar material geogràfic individualitzat per a la illa de Formentera (davant la inexistència d'informació i dades desagregades de la resta d'illes).
- Identificar els factors que poden conduir a una depreciació de Formentera com a destinació turística.
- Crear propostes de sostenibilitat que ajudin a la consolidació d'un turisme de qualitat i respectuós amb l'entorn on es desenvolupa.

3.2 Hipòtesis

H₁ – L'illa de Formentera no pot suportar el volum de turisme actual sense que repercuteixi en el medi i en la qualitat de la oferta turística.

H₂ – El canvi d'un turisme de masses cap a un turisme sostenible i de qualitat és possible a Formentera.

3.3 Metodologia

Per aquest treball s'utilitzen diferents tipus d'eines orientades a la recerca i recollida directa d'informació. El procés d'obtenció de dades es basa en fonts quantitatives i qualitatives que es desenvolupen sobre el territori d'estudi. Principalment, aquestes fonts són dues: entrevistes a diverses figures relacionades amb la indústria turística local i enquestes de satisfacció turística.

El treball de camp és un element bàsic d'aquest treball. S'han programat un total de dues visites a Formentera durant la temporada d'estiu (principis de juliol i finals d'agost). Durant aquestes estàncies, es realitzen tant les entrevistes com les enquestes de satisfacció turística. Les entrevistes s'han dissenyat en base a la informació que interessa extreure per a aquest estudi. Per tant, són entrevistes amb preguntes concretes i tancades, sovint buscant respostes que incloguin pros i contres, exemples, casos comparatius, etc. al voltant de l'evolució turística a Formentera, des dels seus inicis fins a l'actualitat. S'han dissenyat un total de quatre entrevistes per tal de recollir els diferents punts de vista i el coneixement de quatre figures ben diferenciades dins de l'entorn turístic: un acadèmic, una representant política, un empresari i un membre d'una organització ecologista. La primera entrevista – confeccionada per a un economista– és diferent a les altres, ja que el seu punt de vista no és el d'un autòcton de Formentera i perquè interessava fer-li preguntes diferents (la resta d'entrevistes foren dissenyades amb les mateixes preguntes per comparar les respostes dels tres formenterers que foren entrevistats). Les transcripcions de dites entrevistes poden ser consultades a l'apartat d'annexos d'aquest mateix treball.

A continuació, pel que fa a les enquestes de satisfacció turística, cal dir que sorgeixen d'un encàrrec del Consell de Formentera en un intent per conèixer de primera mà quin és el perfil del turista que visita l'illa i, alhora, per saber-ne la seva opinió general de l'illa i el grau de satisfacció amb el que finalitzen la seva estada a Formentera. L'encàrrec del Consell és dut a terme per una empresa consultora: RegioPlus Consulting SL (per a la qual he treballat en els darrers anys). El treball de camp per a les enquestes es desenvolupa en diferents punts d'afluència turística de l'illa, però –principalment– al Port de la Savina, quan els passatgers dels ferrys esperen a la terminal marítima una vegada han conclòs la seva estada a l'illa.

Les enquestes de satisfacció turística són una eina essencial per a qualsevol destinació turística (sobretot ara que la competència dins del mercat turístic de sol i platja s'ha vist augmentada). Aquest material permet al Consell de Formentera disposar d'una radiografia del turista que visita l'illa durant els mesos d'estiu, un material de gran utilitat estratègica, del qual altres destinacions no disposen.

Fitxa tècnica de l'enquesta

Univers: majors de 18 anys que han estat de vacances a Formentera (requisits imprescindibles per poder continuar amb l'entrevista). Marge d'error global +/- 3,53%, per a un nivell de confiança del 95,5% on $p=q=50$ i $k=2$.

Procediment de mostreig: La mostra s'ha construït segons un disseny aleatori estratificat. Quotes creuades de sexe, edat i nacionalitat representatives del conjunt de visitants de l'illa.

Mètode de realització de l'entrevista: entrevista personal assistida (CAPI) amb un qüestionari estructurat.

Treball de camp: del 10 al 15 de juliol i del 28 al 31 d'agost de 2015

A més a més, el treball de camp realitzat durant juliol i agost, permet observar – directament i en ple funcionament– el fenomen que s'estudia. Coincideix amb els mesos en que l'illa pateix un volum de visites majors, com major n'és l'explotació de recursos i la utilització d'equipaments i infraestructures. És a dir, que a part de ser útil de cara a les entrevistes i enquestes, el treball de camp també ho és per veure en primera persona la realitat del fenomen que s'estudia. Per tant, també s'inclouen fotografies pròpies en el treball, així com les reflexions i l'anàlisi que es va fent a partir de l'observació directa sobre el territori.

Paral·lelament, s'ha fet recerca abans d'iniciar l'estudi *in situ* sobre el territori en qüestió. Aquesta recerca es basa en la recollida de dades quantitatives i qualitatives per al treball. En l'àmbit de l'obtenció i anàlisi de dades quantitatives sobre fenòmens relacionats i derivats de l'activitat turística, destaquen un conjunt de gràfics d'elaboració pròpia que engloben temes com l'evolució recent de la població, l'estructura per edat i sexes de Formentera, la tipologia d'allotjaments que hi ha a l'illa (i el percentatge d'ocupació estructurat per tipus d'allotjament), el volum en xifres absolutes del parc automobilístic de l'illa, etc. Aquest material pot ser consultat

en diferents apartats d'aquest treball, tant en la fase de caracterització com en l'apartat central del treball en la fase d'anàlisi dels resultats.

Val a dir que, tot i la facilitat que hi ha avui en dia per accedir a informació estadística a nivell regional (IBESTAT) i nacional (INE), Formentera pateix escassetat de dades estadístiques pròpies (individualitzades per al conjunt de l'illa). Aquest fet es deu, principalment, a l'estret vincle que ha lligat des de sempre a Formentera amb Eivissa, la qual cosa fa que –sovint– les dades apareguin agrupades per al conjunt de les dues illes. En aquest sentit, existeixen complicacions de cara al desenvolupament del treball (ja que, per exemple, no és possible a dia d'avui saber el volum de turistes que visita Formentera, ni anualment ni per temporada). És un fet que, des d'aquí, mereix menció i reflexió, ja que sobta que en un dels països –i regions– amb més tradició i pes del turisme dins l'economia, aquesta informació no estigui disponible per a treballs sobre aquesta temàtica (o per al propi govern insular, de cara a l'elaboració d'una política estratègica sobre el turisme).

Per tal de donar a conèixer l'objecte d'estudi en detall (Formentera) i contextualitzar-lo geogràficament dins la regió mediterrània, s'empren les eines cartogràfiques bàsiques de SIG. S'inclouen cinc mapes dins la fase de caracterització, els quals ajuden a comprendre el territori analitzat, es dona a conèixer la localització i el relleu, així com la distribució dels nuclis de població i les àrees protegides de l'illa. En la fase de resultats, s'inclou un mapa, també, en referència als països emissors de turistes en el context de Formentera. Per dur a terme aquesta tasca s'utilitza el programa ArcGis, enriquit amb les dades de l'Institut Geogràfic Nacional i dels resultats de les enquestes de satisfacció turística realitzades per RegioPlus Consulting.

BLOC IV – Resultats

En l'apartat de resultats es fa balanç de l'anàlisi dut a terme durant la fase de recerca de dades, elaboració de gràfics i treball de camp. Durant aquesta fase del treball, s'ha aconseguit conèixer –de primera mà– quin és el funcionament del model turístic actual de Formentera: els agents implicats, l'oferta turística i els impactes derivats. Es valora el material obtingut de les enquestes de satisfacció turística (elaborades per un mateix), de les entrevistes amb diferents personalitats de l'illa i altre material obtingut durant l'experiència viscuda sobre el territori estudiat.

4.1 Resultats a partir del treball de camp i dades

La presentació dels resultats comença amb l'anàlisi dels mitjans de transport a l'illa, tant marítim com terrestre. És un element clau en termes de sostenibilitat i qualitat ambiental de l'illa, la qual cosa repercuteix en l'oferta turística i la satisfacció del visitant. D'entrada, és important remarcar la condició de Formentera com a territori d'acusada insularitat, és a dir, que l'accés a l'illa està limitat a la navegació marítima i –aquest accés– només és possible des de dos punts d'origen concrets: Eivissa i Dènia.

Disposant dels resultats de l'evolució recent del parc automobilístic de Formentera, es fa evident el progressiu augment de vehicles a tota l'illa. L'any 2014 s'ha assolit la xifra rècord de 5.870 turismes i més de 4.087 vehicles de dues rodes matriculats a l'illa. D'aquestes xifres se n'escapen els vehicles que vénen diàriament de la Península (via Dènia) o de la resta d'illes (via Eivissa), així com tots aquells que no estan registrats a l'illa (com podria ser alguna flota de lloguer de vehicles que evadeix les taxes insulars, superiors que en municipis de l'interior de la Península). Aquest és un frau –habitual a les Balears– que hauria de ser perseguit per part de les autoritats locals. A més a més, es veu necessari un major control sobre les xifres de vehicles que van i vénen diàriament per via marítima, ja que –com el nombre total de passatgers– són xifres que no estan disponibles públicament, i seria interessant que les empreses de transport marítim les facilitessin anualment (des d'un punt de vista polític i estratègic).

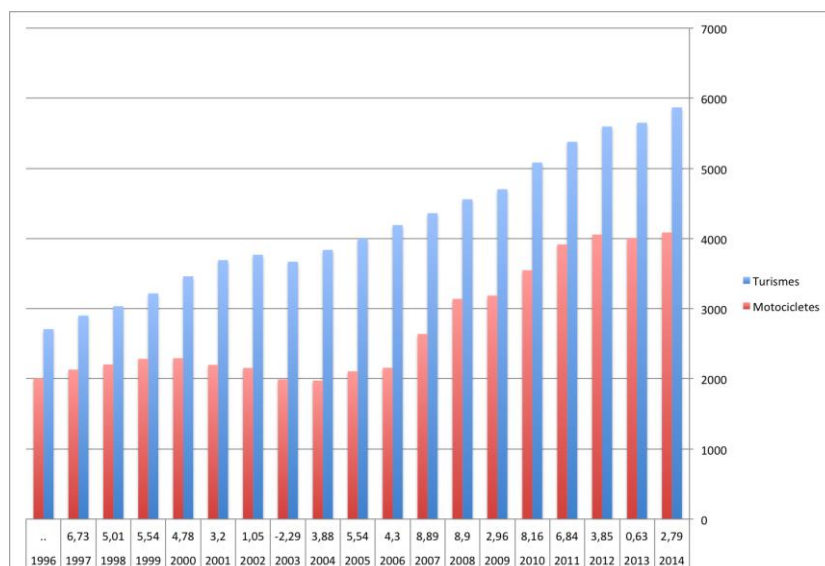

Figura 12: Variació del parc automobilístic (Formentera 1996-2014)
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE.

En referència a les dades existents, val a dir que l'increment continuat de vehicles a Formentera és quelcom negatiu des del punt de vista ambiental. També ho és si es valora en relació al turisme i a les infraestructures viàries. La contaminació i la saturació de les carreteres són els principals punts a tenir en compte en aquest sentit. La utilització de vehicles ecològics està poc estimulada ja que, des del govern local, no s'incentiva que els visitants en facin ús (tot i que hi ha una oferta real d'aquest tipus de vehicles i diferents punts de recàrrega elèctrica distribuïts de manera testimonial per l'illa). Pel que fa a la saturació de carreteres, és una realitat durant els mesos de màxima pressió humana (a l'estiu). Dita saturació és quelcom que s'ha de combatre estimulando l'ús del transport públic i la bicicleta. Si no és així, les carreteres quedaran aviat petites per la creixent utilització de vehicles de transport rodats i s'hauran de plantejar obres d'ampliació i creació de noves vies, la qual cosa significaria un dels majors impactes que es poden dur a terme sobre el territori insular.

Per tal de reduir l'entrada de vehicles des de la Península i Eivissa, s'està dissenyant l'aplicació d'un cànon impositiu per a tots aquells vehicles que vinguin amb els vaixells de transport de persones i mercaderies. Aquesta taxa repercutiria en una disminució del total de vehicles que arriben a l'illa, i també aportaria un ingrés extra a l'ens local. El problema de l'aplicació d'aquesta normativa no rau només en la oposició d'alguns sectors de la societat formenterensa, sinó en la dificultat per

aprovar dita normativa, la qual hauria de passar pel Parlament de les Illes Balears per poder fer-se efectiva.

Amb relació al transport marítim, se n'identifiquen dos tipus: el comercial i el recreatiu. El primer, està enfocat al transport de turistes fins a l'illa. A causa de l'acusada insularitat de Formentera (amb absència d'aeroport), aquest és l'únic mitjà pel qual poden arribar els turistes. Existeix un elevat nombre d'empreses i embarcacions que fan la ruta Eivissa-Formentera i Dènia-Formentera (amb transport de vehicles inclòs). La proliferació d'empreses i diversitat d'embarcacions dificulta el control de l'activitat i la comptabilització de viatgers que són transportats anualment (no hi ha disponibilitat de dades oficials i absolutes, en aquest sentit). La utilització de les rutes entre la península i Eivissa amb Formentera és constant i d'activitat frenètica durant la temporada alta (cada deu minuts arriba una embarcació de transport de passatgers al Port de la Savina).

Figura 13: Embarcació de transport de passatgers sortint del port de la Savina, Formentera.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 14: Cues de vehicles i passatgers per accedir a les embarcacions.

Font: Elaboració pròpia.

Els impactes d'aquesta activitat comercial són notoris en l'entorn. Per una banda, es donen certs nivells de contaminació atmosfèrica, resultat dels hidrocarburs amb què funcionen les embarcacions. Per altra banda, també es donen impactes en les aigües properes al canal que uneix Eivissa amb Formentera, a causa del trànsit constant que hi passa a través (superfície marina catalogada sota la figura de Parc Natural). L'empobriment d'aquestes aigües és visible a simple vista (vessaments de combustible i escuma derivada del trànsit marítim), fet que contrasta amb la imatge idealitzada dels visitants sobre les aigües cristal·lines que envolten l'illa.

Figura 15: Estat de les aigües pròximes al port de la Savina, Formentera.
Font: Elaboració pròpia.

El transport marítim recreatiu té un pes destacat en l'àmbit turístic de Formentera. El fondeig desregulat és una pràctica estesa al llarg de la costa de l'illa. Nombroses embarcacions (velers, llanxes, iots, etc.) fondegen diàriament en aigües de Formentera, procedents -majoritàriament- de clubs nàutics d'Eivissa. És una activitat d'alt risc per la supervivència de les praderies de posidònia (l'element més fràgil i important dels ecosistemes marins mediterranis). És una problemàtica que es deriva de la proximitat amb Eivissa i altres indrets, on la proliferació de clubs nàutics està àmpliament estesa. A Formentera no hi ha cap infraestructura d'aquest tipus, però se'n veu afectada a causa de la influència d'àrees turístiques veïnes.

La valoració en l'aspecte nàutic és negativa i es creu que calen actuacions urgents per tal de mitigar els impactes esmentats recentment. Existeixen pocs indrets del litoral de Formentera on es restringeixi l'accés a les embarcacions. I, no només això, sinó que s'hauria de treballar per limitar l'afluència d'embarcacions en punts de l'illa on

s'experimenta un excessiu nombre de fondejos diaris per combatre la sensació de congestió que pateix l'illa (també en el context marítim).

Figura 16: Restes de posidònia recentment arrancades del fons marí a causa de les activitats relacionades amb els fondejos recreatius.

Font: Elaboració pròpia.

Figura 17: Grans aglomeracions d'embarcacions al nord de l'illa

Font: Elaboració pròpia.

Entrant en matèria urbanística, és veu positiu l'estat de conservació del territori de Formentera –comparant-lo amb d'altres destinacions turístiques properes–. Els nivells d'edificació duts a terme fins a l'actualitat es veuen raonables i s'identifiquen pocs delictes urbanístics. La societat local (una àmplia majoria) es decanta per la protecció del territori i és conscient de la importància de la conservació perquè Formentera segueixi essent un reclam turístic a nivell internacional.

De totes maneres, des de l'aparició de la indústria turística a Formentera, s'ha rebut –inevitablement– influència dels models de desenvolupament urbanístic i turístic instaurats a l'estat Espanyol i a les Balears. Aquesta influència és palpable en certs punts de la geografia formenterena. L'illa no s'escapa de la invasió i transformació de la primera línia de costa per finalitats comercials.

Figura 18: Exemples d'explotació comercial a primera línia de costa. A l'esquerra: complexe hotelier de luxe ubicat en ple sistema dunar de Cala Saona. A la dreta: hamaques i para-sols a la platja de Migjorn.

Font: Elaboració pròpia.

També s'hi poden trobar nuclis turístics amb similituds –a nivell urbanístic– amb els nuclis turístics de Sant Antoni d'Eivissa, o s'Arenal i Magaluf, a Mallorca (tot i que les dimensions i les activitats d'oci no assoleixen els nivells dels exemples citats de les illes veïnes). El cas més evident a Formentera és el dels Pujols, un nucli turístic aïllat on –històricament– hi han proliferat hotels, apartaments, bars i restaurants freqüentats –majoritàriament– per italians.

Figura 19: Nucli turístic dels Pujols, situat al Nord-Est de Formentera.

Font: Elaboració pròpia.

Pel que fa als tipus d'allotjament que ofereix Formentera, se'n poden citar sis grans grups. Aquestes tipologies d'allotjament són variades i han anat canviant amb els anys, a causa de la consolidació d'unes i del retrocés d'unes altres. Sobre aquest tema, s'ha elaborat material gràfic que permet veure l'evolució que han patit les esmentades tipologies en els últims trenta anys: des de 1983 fins a 2013.

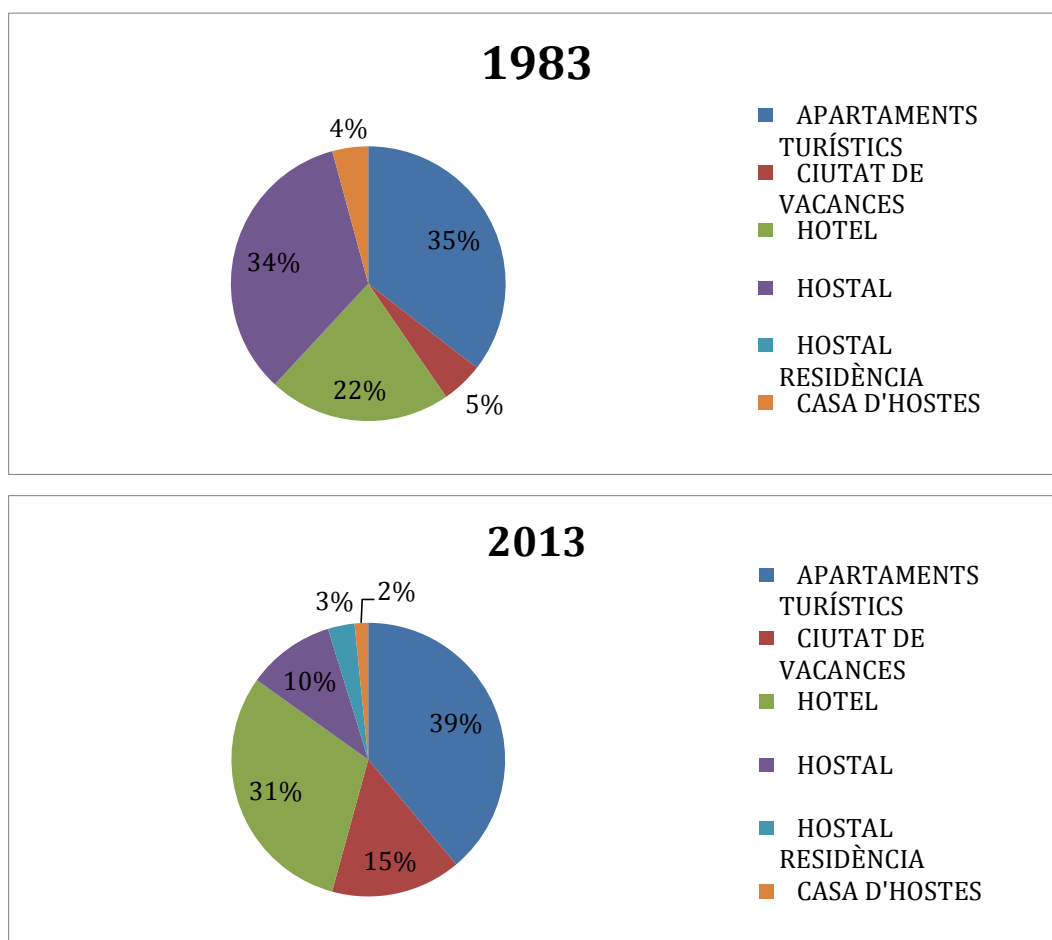

Figura 20: Evolució de l'oferta d'allotjament segons tipologia (període 1983 – 2013).

Font: Elaboració pròpia.

Els principals canvis que s'observen, són en referència a l'augment de certes tipologies d'allotjaments al llarg del període estudiat. Les ciutat de vacances experimentaren un auge destacat a principis dels anys 90. En el gràfic de 1983 representen el 5% de l'oferta total, quan el 2013 s'ha incrementat fins a un 15%. Aquest canvi s'intueix amb motiu de l'arribada del turisme italià de masses i a l'entrada en escena d'empreses multinacionals (tour operadors estrangers) que aportaren capital privat i projectes per fer complexos turístics del tipus ciutat de vacances. A l'illa, s'hi poden trobar diversos nuclis que representen aquest fenomen

(com és el cas de les zones d'apartaments vacacionals de la platja de Migjorn, al sud de l'illa).

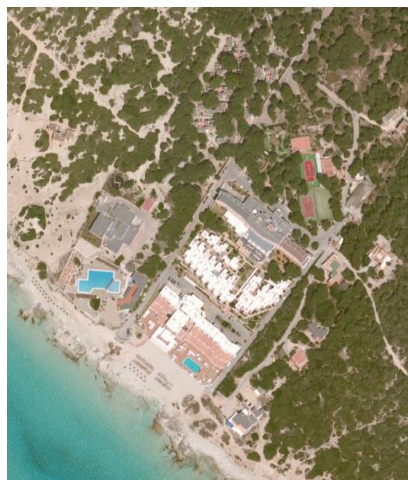

Figura 21: Exemple de ciutat de vacances al sud de Formentera.
Font: Google Maps

És, sens dubte, un model d'explotació turística que no passa desapercbut. L'extensió d'aquests nuclis és força extensa, ja que acostumen a estructurar-se en apartaments unifamiliars separats entre sí per petits jardins i camins que connecten amb diferents espais de convivència (recepció, piscines, restaurants i altres equipaments d'oci). A més, acostumen a ubicar-se prop del litoral, per oferir –precisament– facilitat per accedir a les platges. Segons les particularitats i dimensions de Formentera, és un model que –tant a nivell d'edificació, com a nivell de sostenibilitat– no s'escau amb l'entorn de l'illa i que, per les repercussions que té, no reporta els beneficis desitjats per l'economia local perquè, sovint, el turista que s'allotja en aquests llocs no es desplaça per l'illa i, sobretot, perquè la propietat i explotació d'aquests complexos recau en inversors estrangers, que acostumen a contractar mà d'obra forana, també.

Els hotels han guanyat pes, progressivament, en el total de l'oferta d'allotjament (del 22% a 1983 fins el 31% a 2013). En aquest cas, aquest fet es relaciona amb el retrocés d'altres tipologies d'allotjament com és l'hostal. Com s'ha demostrat amb l'entrevista a l'hoteler Vicent Carmona, és habitual veure que molts antics hostals de l'illa s'han acabat transformant en hotels, per tal de millorar la seva oferta de cara al client (en el sentit de serveis i equipaments) i, sobretot, per ampliar-ne les dimensions del negoci i augmentar-ne els beneficis de l'explotació. Des d'aquí, es valora aquest procés de transformació amb certa aprovació, ja que –així– s'ha evitat que es

construeixin hotels de nova planta, la qual cosa seria força més impactant que la reforma i ampliació d'antics hostals ja edificats. Això sí, dites reformes cal que es facin sempre dins dels paràmetres de la legalitat i segons dicti la normativa vigent.

4.2 Resultats a partir de les enquestes de satisfacció turística

Amb els resultats de les enquestes (encarregades pel Consell Insular de Formentera i elaborades per RegioPlus Consulting SL) es poden dissenyar diferents línies estratègiques a partir dels punts forts i febles de la destinació. La consultora elaborà una anàlisi DAFO del qual se n'extreu el següent:

FORTALESES

- Destí reconegut i altament valorat (els components de sol i platja es consideren excel·lents).
- Escassa influència dels tour operadors i baixa presència del "Tot inclòs".
- Despesa turística relativament alta.

DEBILITATS

- Dependència de mercats emissors poc variada (el 80% d'emissió depèn de 3 països: Espanya, Itàlia i Alemanya).
- La despesa està basada en pocs ítems (falta diversificació de la oferta turística).
- L'estada mitjana del turista és curta (pernoctacions de cinc nits de mitjana i abundància de visites d'un sol dia).
- La intenció de retorn és relativament baixa.
- Insatisfacció experimentada en termes d'alt nivell de preus i congestió de persones i vehicles.
- Manca d'oferta complementària que permeti diferenciació respecte a d'altres destinacions (turisme cultural, compres, etc.).
- Competència de destinacions similars i properes (Itàlia, Grècia, Croàcia): producte semblant, ben valorat i de proximitat geogràfica.

–Elevada estacionalitat turística; l’activitat es concentra durant set o vuit setmanes a l’estiu.

–Els mitjans de transport més utilitzat pels visitants són els de major impacte en l’entorn.

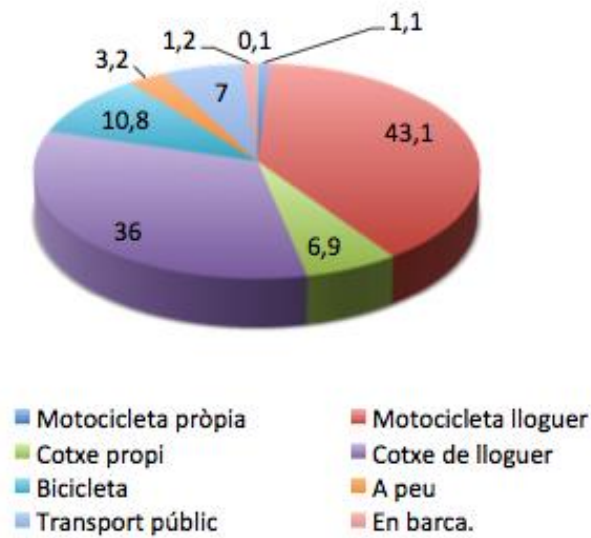

Figura 22: Distribució del tipus de transport utilitzat pels enquestats

Font: Informe final RegioPlus Consulting SL

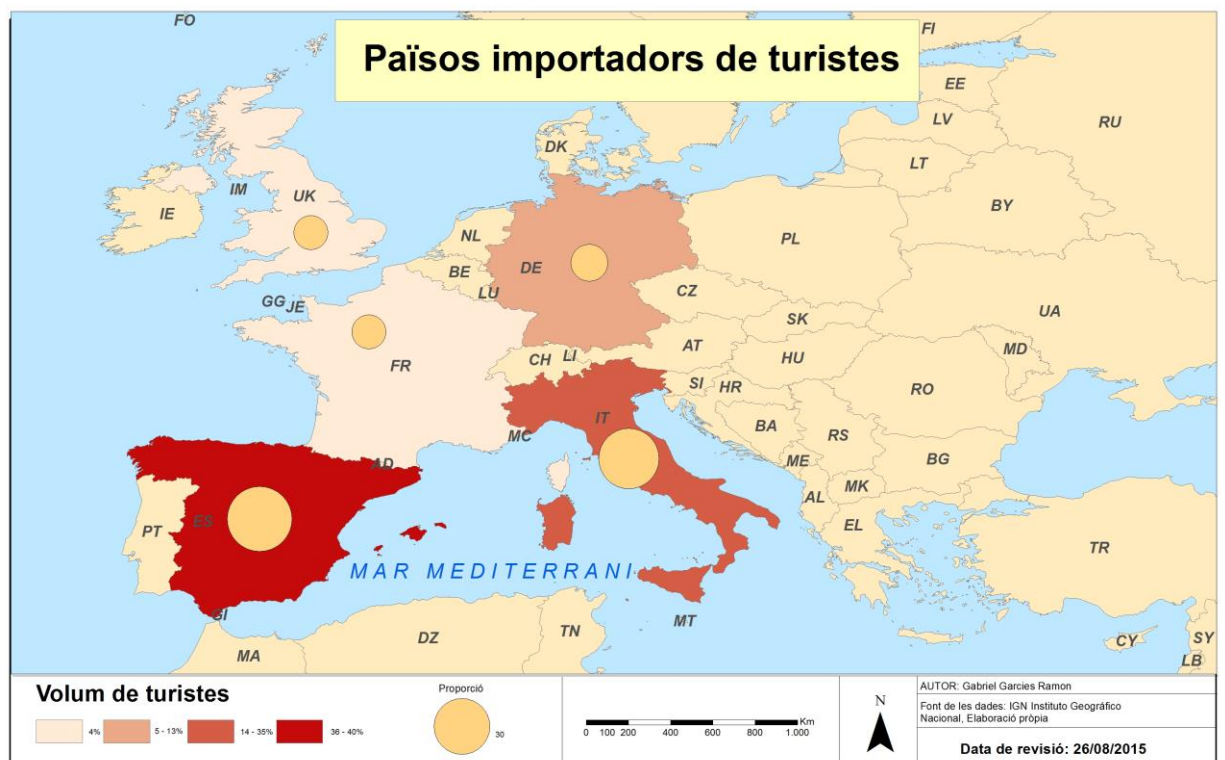

Figura 23: Principals països emissors de turistes a Formentera.

Font: Elaboració pròpia a partir dels resultats de les enquestes de satisfacció turística.

OPORTUNITATS

- Destí net, segur i de fàcil accés (ideal per a famílies).
- Facilitat per fer promoció de l'illa a través dels canals boca-orella, les xarxes socials i la web.
- Existència d'un perfil de turista interessant: adult, repetidor, gastador i familiar.
- Capacitats per oferir un producte diferenciador i fora de temporada.

AMENACES

- Destins competidors semblants en el tipus de producte ofert, propers i de fàcil accés.
- Els alts preus poden repercutir en una reducció de l'estada mitjana del turista.
- La sensació de congestió és alta, sobretot per aquell perfil de turista més interessant i respectuós amb l'illa.

4.3 Resultats a partir de les entrevistes

Les entrevistes realitzades durant els mesos de juliol i agost (adjuntes en l'apartat d'annexos del treball), han estat dissenyades estratègicament per desxifrar aquells aspectes més rellevants en relació a l'activitat turística de Formentera. S'ha tingut en compte la varietat de punts de vista que existeixen quan s'analitza un fenomen com l'estudiat. Tant és així que s'han inclòs quatre entrevistes, en un intent per abordar la qüestió des de les quatre vessants desitjades: la científica, la política, l'empresarial i l'ecologista.

Des del punt de vista científic, s'entrevistà Jaume Garau, economista especialitzat en destinacions turístiques. En relació amb el treball, és un punt de vista molt interessant, ja que aborda les preguntes des d'una perspectiva tècnica, comparant la destinació amb altres models turístics. El seu punt de vista ajuda a dissenyar línies estratègiques a seguir de cara al futur. Els principals problemes que veu l'entrevistat en relació amb el desenvolupament turístic a Formentera són problemes que es donen a totes les Balears: estacionalitat, saturació i congestió de la destinació i turisme de baixa qualitat. En aquest sentit, Garau proposa diferents actuacions per tal de mitigar

aquesta problemàtica. Els seus raonaments van encaminats en el disseny d'un producte de màxima qualitat i amb el valor afegit necessari per competir amb la resta de destinacions turístiques de sol i platja. Transformar Formentera en una destinació 100% sostenible (sense emissió de CO₂, limitant l'afluència de turistes, oferint activitats i serveis d'alta qualitat...). També destaca la importància d'incentivar la cooperació entre el sector públic i el privat. S'han d'unir esforços i treballar pel benefici comú. Per tant, cal un espai on es puguin discutir temes estratègics en matèria turística. A més, el sector públic ha de permetre que el sector privat tingui poder de decisió; i el sector privat ha d'estar disposat a finançar programes de promoció i millora turística. En general, cal avançar cap una oferta turística variada (allunyant-se del producte estrictament de sol i platja) i oferint productes fora de temporada, per tal de reduir l'acusada estacionalitat turística que pateix a dia d'avui.

En segon lloc, s'entrevistà l'actual consellera de turisme del Consell Insular de Formentera, Alejandra Ferrer. Es veié essencial incloure la visió de la consellera en un treball d'aquestes característiques. Aporta el punt de vista institucional i permet veure com es valora la situació actual del turisme a Formentera per part del govern local i quines són les línies estratègiques a seguir. Amb el punt de vista de Ferrer, s'evidencien els canvis que ha generat el turisme a l'illa en termes de progrés, però que –certament– també han tingut connotacions negatives en el panorama insular. La millora del benestar social i el desenvolupament del teixit empresarial ha implicat una pèrdua de les activitats econòmiques tradicionals i identitàries de la societat formenterensa; així com un increment del cost de vida i de les pressions sobre el medi derivades de la incessant arribada de turistes. Identifica l'acusada estacionalitat com un factor a combatre des de la cooperació del sector públic amb el privat. Des de la seva conselleria, diu, s'estan duent a terme projectes que promocionen un turisme actiu (relacionat amb activitats esportives i la natura), en un intent per incentivar l'arribada d'un perfil de turista de qualitat. A la vegada, es tracta de oferir productes turístics fora de temporada i de limitar els accessos massius de turistes durant l'estiu.

En tercer lloc, s'entrevistà Vicent Cardona, empresari hotelier que –tot i ser nadiu d'Eivissa– ha viscut la transformació de Formentera en primera persona. També es veié oportuna aquesta entrevista pel fet que aporta el punt de vista d'un representant

del sector privat. Val a dir que dins del món de l'empresariat, les opinions són força variades i, en aquest cas, Cardona és un empresari local força implicat amb la preservació i protecció de l'illa. L'empresari es mostrarà satisfet per l'estat de conservació en que es troba Formentera, gràcies a la consciència proteccionista i implicada de la societat local. Veu la massificació com el gran perill a combatre i exigeix una millora substancial dels nuclis urbans (per mitjà de plans d'embelliment), per tal de fer-los atractius de cara al turista, qui –segons ell– ha de ser un turista respectuós (preferentment, familiar) i que mereix un millor tracte i atenció personalitzada (la qual cosa s'aconsegueix ampliant el nombre d'establiments de caire familiar). Així, s'ofereix un servei d'alta qualitat que fidelitza el client, la qual cosa es tradueix en una major satisfacció per part del visitant i n'augmenta la seva intenció de retorn a l'illa.

Des d'aquí, es divergeix en certs aspectes esmentats per Cardona, com els relacionats amb la massificació i el grau d'adequació amb el qual s'ha desenvolupat l'illa d'ençà del boom turístic. Es fa difícil compartir la seva opinió en termes de conservació i massificació, ja que la seva postura és poc alarmant amb relació a aquests aspectes (la qual cosa divergeix de l'opinió d'altres entrevistats i de les pròpies enquestes de satisfacció turística). A més, Cardona, valora positivament la participació històrica que han tingut les empreses tour operadores a l'illa, quan –des d'aquí– es veuen com un element que ha fet incrementar l'explotació turística fins a nivells excessius, tenint en compte les característiques i limitacions geogràfiques de Formentera. També han jugat un paper important en l'entrada de capital privat estranger i en la compra-venda de propietats i negocis que han passat a mans estrangeres, en detriment de la propietat local.

En darrer lloc, l'entrevista a Xico Mayans permet completar la fase d'entrevistes amb el punt de vista del lobby ecologista del GOB (Grup Ornitològic Balear), una entitat reconeguda per la seva labor històrica en defensa del territori, de perfil conservacionista i amb presència a les quatre illes. Mayans es fa ressò de les transformacions que s'han dut a terme a l'illa en les últimes dècades, transformacions que han tingut un important cost social i ambiental, però que –positivament– han obert l'illa a l'exterior i han permès un desenvolupament socioeconòmic destacat.

Describeu l'illa com un microclima dins la regió, aliè al que succeeix en el context nacional i en el context mediterrani (per exemple, els efectes de la crisi no es noten de la mateixa manera que en altres indrets, i això és gràcies al progrés econòmic que ha portat el turisme). El que destaca de l'entrevista a Mayans, és la seva visió com a autòcton, arrelat i compromès amb la cultura i el territori insular. Veu necessària una transformació de l'oferta turística, ampliant-la i diversificant-la cap a un aprofitament dels valors tradicionals i culturals de Formentera com a reclam turístic, en un intent d'aproximar la riquesa patrimonial al turista per –així– guanyar en matèria de diferenciació respecte d'altres destinacions que ofereixen productes semblants (valor afegit). En aquesta mateixa línia, s'ha de treballar per allunyar-se de l'oferta turística enfocada en activitats d'oci (un tipus d'oferta instaurada en destinacions properes, com Mallorca i Eivissa). A més, recalca que cal treballar en una millora dels paràmetres relacionats amb l'ordre i la neteja. El primer, en termes urbanístics –sobretot–, cal establir una normativa que protegeixi el territori insular de les transformacions derivades de l'activitat turística i especulativa. També veu la necessitat d'establir unes pautes d'ordre en relació a les activitats i pràctiques que deriven de l'oferta turística, per tal de garantir la satisfacció i gaudi d'aquell turista més valuós (el que busca tranquil·litat i contacte amb la natura), el qual s'ha de protegir per mitjà d'ordenances cíviques i de convivència. Per últim, fa èmfasi en la tasca de garantir un estat òptim i higiènic de tots els components naturals de l'illa (el veritable reclam turístic).

BLOC V - Propostes de sostenibilitat i millora de l'oferta turística

A continuació, es presenta una sèrie de propostes encaminades a la millora de les mancances i problemes derivats del model turístic de Formentera. Aquestes propostes són fruit de la investigació feta amb aquest treball, a partir de les enquestes, les entrevistes, l'anàlisi DAFO de RegioPlus i els coneixements i la sensibilitat de l'autor en relació amb els afers i la problemàtica que afecta les Illes Balears.

–Regular el lloguer de vehicles

Aquesta mesura aniria encaminada en base a dues línies principals:

Una, centrada en el control de la flota existent de vehicles de lloguer de Formentera: revisió dels paràmetres bàsics de contaminació i estat dels vehicles, així com els paràmetres legals (inspeccions tècniques i pagament de la matriculació del vehicle a la mateixa illa, ja que s'han identificat casos fraudulents en els quals es matriculaven els vehicles en municipis peninsulars, on l'impost és més baix).

En segon lloc, seria molt interessant l'aplicació d'una taxa per a vehicles contaminants –íntegra en el preu del lloguer–. Les bicicletes i els vehicles elèctrics en quedarien exempts, així que seria una mesura que incentivaria l'ús de mitjans de transports més sostenibles.

–Limitació d'accessos per via marítima i terrestre

La proposta va encaminada a reduir la sensació de saturació i congestió que pateix l'illa.

D'una banda, cal una limitació efectiva dels accessos per via marítima d'embarcacions d'ús recreatiu. Es proposa la creació d'una xarxa d'ancoratges –gestionada pel Consell Insular de Formentera– que eviti una aflluència excessiva i descontrolada d'aquest tipus d'embarcacions a la costa de Formentera. S'evitarien –així– les pràctiques de fondejos que atempten contra les praderies de posidònia.

D'altra banda, també es reduiria el volum total d'embarcacions que freqüenten la costa diàriament (aplicant cotes màximes d'ocupació).

En aquest sentit, és necessària l'aplicació d'una normativa que reguli dites pràctiques i en castigui les infraccions per mitjà d'un equip de vigilància que controli els amarradors gestionats per l'administració local.

El mateix es podria fer per via terrestre, limitant l'accés i l'aforament dels pàrquings. Una pràctica ja instaurada a l'illa de Menorca.

–Ofertir un producte turístic arrelat als valors culturals de la societat de Formentera

Una proposta encaminada a la conservació de la cultura illenca, a la vegada que s'ampliaria la oferta turística (desvinculant-la del model turístic estrictament de sol i platja) i atorgant-li un valor afegit, el qual permetria una diferenciació respecte d'altres destinacions turístiques similars (gastronomia, tradicions, arquitectura, paisatge rural, activitats culturals, etc.).

En aquesta mateixa línia, seria interessant –també– la creació d'un museu de Formentera, on s'hi pugui descobrir la història, les tradicions i la manera en què vivien els avantpassats de l'illa, així com un espai de conscienciació ambiental, on el visitant es faci ressò de la fragilitat de l'entorn en el qual es troba. En definitiva, seria la posada en marxa d'un equipament interactiu i enriquidor que dotaria el visitant de coneixements i informació que no té a dia d'avui quan visita Formentera.

–Incentivar la oferta turística fora de temporada

La raó de ser d'aquesta proposta es basa en allargar gradualment l'oferta turística; per passar de l'actual oferta que es duu a terme –principalment– de juny a setembre a una oferta que sigui menys estacionària (d'abril a octubre, per exemple). Així, es reduirien els nivells de massificació actual i permetria que es rendibilitzessin les

inversions fetes en matèria d'infraestructures i equipaments (actualment sobredimensionades pel fenomen de l'estacionalitat turística).

–Adequar i apropar el patrimoni històric de cara al turista

Tot i ser una iniciativa que ja s'està duent a terme per part del Consell Insular, cal treballar-hi més de cara al futur. Aquesta proposta implicaria una millora de l'oferta relacionada amb els elements històrics i patrimonials. Aquests elements han de veure incrementat el seu potencial de ser visitats; a partir de la creació de rutes i d'activitats planificades i promocionades per part del Consell (una tipologia de turisme que pot anar vinculada amb el *turisme actiu* que tracta d'inculcar el govern local). Amb l'estimulació d'aquest tipus de turisme es tractaria d'oferir un producte alternatiu.

–Preservar els components de sol i platja en un estat òptim

La conservació de les platges i de la qualitat de l'aigua és essencial per Formentera. Tot i estar treballant per elaborar un model turístic més divers, el model de sol i platja seguirà essent l'atractiu principal de l'illa i, per tant, s'han de garantir uns nivells de qualitat òptims en aquest aspecte.

–Promoure la cooperació entre el sector públic i el privat

En línies estratègiques, aquest n'és un dels punts més rellevants. S'ha de magnificar i donar importància a tot allò que potenciï la cooperació pública i privada. Dotar de rellevància i significació els espais de debat i presa de decisions on participen els dos sectors, buscant sempre el benefici comú de la societat i l'economia illenca.

Des d'aquí es veu primordial la unió d'esforços entre ambdós sectors. Qualsevol iniciativa o regulació que s'incorpori en el panorama turístic de Formentera, serà més ben rebuda i de major eficàcia si ha estat consensuada entre els diferents agents implicats en la indústria turística. El govern local ha de mostrar autoritat davant qualsevol inversor estranger que pretengui instal·lar-se a l'illa per motius empresarials. Hi ha una sèrie d'estratègies a seguir que, tant sector públic com privat,

han de tenir clares per al benefici comú i, sobretot, per al benestar de la població illenca. En relació amb aquest punt, seria interessant que el govern local desenvolupés la política estratègica des d'un punt de partida definit i rigorós (quan un inversor sol·licita llicències d'exploració comercial, per exemple). Així, se li pot requerir que el seu negoci estigui obert durant més mesos de l'any, treballant per oferir un producte que avança cap a la desestacionalització).

–Crear una legislació urbanística proteccionista

Cal una regulació estricta en relació amb la construcció d'edificis turístics de nova planta, de manera que s'eviti la construcció de macro complexos (com les ciutats de vacances existents a l'illa). Així com un control general de construccions a tota l'illa, lluitant contra l'especulació i la transformació del territori.

–Campanyes de màrqueting adaptades als nous temps

Utilitzar els diferents canals de comunicació per arribar al consumidor de manera efectiva. Abandonar la figura del tour operador, ja que aporta un perfil de turista menys interessant i que repercuteix amb menys beneficis dins l'illa. Oferir productes específics i de manera segmentada segons el consumidor que rep la informació. Abandonar les campanyes que afavoreixen la persistència del turisme de sol i platja i aquelles campanyes que només afavoreixen determinats sectors de l'economia de l'illa (exemple: anunci d'Estrella Damm).

–Crear una imatge de Formentera en grau d'excel·lència

Formentera no pot seguir el camí que l'ha conduït fins a la saturació actual. S'ha de treballar conscientment cap a la transformació d'un producte banal –o fàcilment substituïble– com és l'actual, cap un producte d'alta qualitat. Tot i que això impliqui un augment en el preu del viatge (en termes generals), s'ha de potenciar aquesta via; la que prioritza un turista amb major poder adquisitiu, respectuós amb l'entorn i que és fidel (que experimenta intenció de retorn).

–Reclamar més autonomia i capacitat de decisió de les institucions locals

És cert que en els últims anys, Formentera ha guanyat en termes d'autogovern (gràcies a la creació del Consell Insular de Formentera, l'any 2007). Així i tot, durant el desenvolupament del treball, s'ha evidenciat la falta de poder de decisió i maniobrabilitat a l'hora de tirar endavant iniciatives de millora –en aquest cas, turística-. El simple fet de legislar i crear normatives segons els interessos de la societat formenterensa, és una qüestió que resulta difícil i que passa per la influència externa de diferents agents, tant a nivell balear com estatal.

–Creació d'estadístiques sobre aspectes turístics

Es veu imprescindible que el Consell Insular de Formentera faci un esforç per elaborar material estadístic en termes de volum de turistes i vehicles que visiten l'illa cada estiu. Així com la procedència i altres variables que no existeixen per a Formentera (només existeix informació d'aquest tipus agrupada per Eivissa i Formentera).

–Control exhaustiu d'espècies invasores

La proximitat amb la resta d'illes, la Península Ibèrica o Àfrica, juntament amb la necessitat constant d'importar recursos, fa que Formentera sigui un territori vulnerable en termes d'introducció d'espècies alienes al seu medi natural (per motius accidentals, principalment). Aquest fenomen, el qual amenaça la biodiversitat autòctona i l'equilibri natural d'espècies, és un fet força comú arreu del món i –especialment– en illes altament poblades, com les Balears. Recentment, a Eivissa s'han identificat nombroses poblacions de colobres (*Hemorrhoids hippocrepis*) (*Rhinechis scalaris*), les quals –si arribessin a Formentera– posarien en un risc altíssim els exemplars de sargantana autòctona formenterensa (*Podarcis pityusensis*).

BLOC VI – Conclusions

Després d'una llarga temporada dedicada a la investigació entorn a la temàtica d'aquest treball, s'ha de dir que l'aprenentatge dut a terme durant aquests últims mesos ha estat molt profitós. El que començà amb un mer interès personal, fruit de l'experiència viscuda en el territori en qüestió, s'ha transformat en un treball d'investigació que ha permès endinsar-se en el món del turisme i conèixer de primera mà la societat formenterena, havent tingut la possibilitat de parlar amb persones molt interessants i implicades amb l'illa.

Afrontant la fase final d'aquest projecte, és convenient remetre's a les hipòtesis inicials; les incògnites que es plantejaven abans d'iniciar la investigació que ara conclou. Es plantejà, per una banda, si l'illa era capaç de suportar el volum de turistes sense que això tingués repercussions a nivell ambiental, ni en la qualitat del producte turístic ofert (hipòtesi 1). És, sens dubte, una qüestió que s'ha anat resolent amb les respectives estades a l'illa, i amb el contacte directe amb les opinions de centenars de turistes. No, Formentera no és capaç d'absorbir tals nivells d'afluència sense que això repercuteixi en els diferents components ecosistèmics; de manera que es corrobora la hipòtesi inicial. La depreciació de l'entorn natural és una realitat que s'evidencia a mesura que van passant les setmanes d'estiu. I, això, a part d'afectar l'entorn natural, també s'ha demostrat que afecta –negativament– les valoracions que fan els turistes quan acaben la seva estada a Formentera. Tant la sensació de saturació generalitzada, com l'estat de les platges (brutícia), com l'excés d'explotació comercial, són factors que any rere any són valorats a pitjor (sobretot, per aquell perfil de visitant que ve des de fa anys i nota el canvi de manera accentuada).

La situació actual, és per tant –si més no– alarmant. Tot i la sort de tenir una societat local conscienciada i protectora, a Formentera hi han arribat agents forans que n'alteren l'estabilitat i la conservació. A més, sovint dificulten que es pugui dur a terme una política estratègica que eradiqui dita problemàtica.

Així i tot, hi ha motius per no caure en el pessimisme. I és quan cal recordar la segona hipòtesi que es plantejà per al treball: Formentera és capaç de capgirar la

situació actual i convertir el seu model turístic en un model sostenible, en detriment del model de masses instaurat fins ara.

En aquest cas, és una qüestió que no és fàcil de contestar i que, per tant, s'hi ha anat reflexionant molt durant el progrés d'aquesta investigació. D'entrada, imaginar-se un canvi d'aquesta magnitud no és possible a curt termini. S'ha de donar un procés, tant social com polític, que ha de seguir unes estratègies concretes i s'han de dur a terme amb determinació (unes estratègies encaminades a canviar el model turístic, com les propostes de canvi presentades en aquest treball). Tot i ser conscients d'aquesta dificultat, s'ha demostrat que Formentera té el potencial i les particularitats per dur a terme un canvi significatiu en el seu model turístic. I, no només això, sinó que la voluntat existeix, és una voluntat socialment estesa, alertada dels perills que comporta el model actual i decidida a canviar el que calgui per tal de disposar d'un model sostenible i de qualitat.

Les reflexions que s'extreuen d'aquest treball, vénen donades segons el que s'ha vist i s'ha viscut –personalment– sobre el territori. I les conseqüents propostes de canvi són fruit de les opinions dels turistes i la posada en comú dels diferents punts de vista de les entrevistes amb experts i persones directament implicades amb el turisme a Formentera. Dites propostes, van encaminades a una millora a curt/mitjà termini, segons els problemes més importants que hi ha sobre la taula ara mateix. El que s'hauria de plantejar a llarg termini és una línia estratègica que marqui el punt de partida d'un gran canvi, un canvi que dicti el relat global del camí a seguir; si realment existeix la voluntat de revertir la situació actual. Una situació que s'ha demostrat –a la fi– insostenible i àmpliament rebutjada, ja no només per la societat formenterensa, sinó per totes aquelles societats que conviuen amb els mals derivats de models turístics feroços, que atempten contra les comunitats locals i el seu entorn.

BLOC VII – Referències

Aguiló, E, Alegre, J et Sard, M (2005). “The persistence of the sun and sand tourism model”. *Departament d’Economia Aplicada i Unitat Associada IMEDEA (CSIC-UIB)*, Universitat de les Illes Balears.

Alegre, J et Garau, J (2010). “Satisfaction and dissatisfaction with destination attributes: influence on global satisfaction and revisit intention”. *Annals of Tourism Research*, Vol. 37, No. 1, pp. 52–73.

Butler, RW (1980). “The concept of a tourist area cycle of evolution: implications for management of resources”. University of Western Ontario.

Gabinet d’Anàlisi ambiental i territorial SL (2007). “Estat del medi ambient a les Illes Balears 2006-2007”. Conselleria Medi Ambient. Disponible a:

<http://www.caib.es/sacmicrofront/archivopub.do?ctrl=MCRST464ZI70546&id=70546>

Hughes, G (2002). “Environmental indicators”. *Annals of Tourism Research*, Vol. 29, No. 2, pp. 457–477, University of Edinburgh, UK.

Mihalic, T (1999). “Environmental management of a tourist destination: A factor of tourism competitiveness”. Faculty of Economics, University of Ljubljana, Slovenia.

Mosedale, JT (2004). “Coastal Mass Tourism: Diversification and Sustainable Development in Southern Europe”. *Bill Bramwell Channel View Publications, 2004. ISBN 1-873150-68-7*. University of Exeter, UK.

Páez Ceballos, D et al (2009). “El sector turístic a les Illes Balears”. Facultat de Ciències econòmiques i empresarials, Universitat Pompeu Fabra. Disponible a:

<https://repositori.upf.edu/bitstream/handle/10230/16247/El%20sector%20tur%20C3%A0stic%20a%20les%20Illes%20Balears.pdf?sequence=1>

Priestley, G et Mundet, L (1998). “The post-stagnation phase of the resort cycle”. *Annals of Tourism Research*, Vol. 25, No. 1, pp. 85-111.

Sheldon, P, Knox, J et Lowry, K (2004). “Sustainability in a mature mass-tourism destination: The Case of Hawai’i”. School of Travel Industry Management. University of Hawaii. Honolulu, Hawaii.

Enciclopèdia de Formentera (2006). Consell Insular d’Eivissa i Formentera i Obra Cultural Balear de Formentera. ISBN: 84-88018-97-5.

Articles d’interès

Formentera sospesa limitar l’entrada de turistes. Andreu Manresa, El País. http://cat.elpais.com/cat/2015/07/25/espana/1437855384_703132.html

L’herència de l’antic PTI d’Eivissa i Formentera. Web del Consell Insular de Formentera

http://www.consellinsulardeformentera.cat/index.php?option=com_content&view=article&id=2389%3Alherencia-de-lantic-pti-deivissa-i-formentera&catid=279%3Aurbanisme-i-ordenacio-del-territori&lang=ca

El mercat nacional ja supera l’italià en una gran temporada turística a Formentera. Nou Diari d’Eivissa i Formentera.

<http://www.noudiari.es/2013/10/el-mercat-nacional-ja-supera-litalia-formentera/>

Webs d’interès

Enciclopèdia d’Eivissa i Formentera – www.eeif.es

Consell Insular de Formentera – www.consellinsulardeformentera.cat

Govern de les Illes Balears – www.caib.es

Institut Geogràfic Nacional (IGN) www.ign.es

Institut Nacional d’Estadística (INE) – www.ine.es

Institut Balear d’Estadística (IBESTAT) – www.ibestat.caib.es

www.salvarformentera.org

www.viquipèdia.com

Annexos

Entrevistes

Entrevista a Jaume Garau:

Jaume Garau Taberner és nascut a Palma l'any 1977, llicenciat en Economia per la Universitat de Barcelona i, posteriorment, doctorat per la Universitat de les Illes Balears després de presentar la tesi doctoral l'any 2006: *Tourist satisfaction, dissatisfaction and place attachment at sun and sand mass tourism destinations*. Ha treballat en diferents projectes relacionats amb destinacions turístiques a nivell nacional i internacional. Actualment, és soci d'una consultora especialitzada en Fons Europeus. Ha viscut a les ciutats de Barcelona, Florència, París, Àmsterdam, Brussel·les i la Valletta i, a més a més, ha treballat en una quinzena de països d'arreu del món (Azerbaitjan, Brasil, Geòrgia...).

–Segons la vostra experiència, després d’haver encapçalat projectes d’investigació i recerca dins del món del turisme i de treballar dins les institucions balears, com definiríeu –a grans trets– l’evolució del turisme a Balears i, especialment, l’evolució de Formentera després del naixement de la indústria turística?

–La història del turisme a les Illes Balears és la història d'un èxit. Fa 50 anys fou un dels indrets on començà el turisme de masses. Així com hauria pogut començar en altres indrets del Mediterrani, les Balears són pioneres en aquest sentit. I no només això, sinó que després de la consolidació del turisme com a indústria i l'aparició de destins competidors, Balears –com a destinació turística- no ha mort i s'ha sabut reinventar. Segueix liderant el mercat turístic de sol i platja. En part, gràcies a la creació de noves tipologies de turisme (golf, nàutica, cicloturisme, agroturisme, trekking...).

Ara bé, aquest procés ha tingut un cost important en termes ambientals i socials en l'àmbit balear. Principalment, cal destacar els següents tres punts:

1- El cost mediambiental: avui en dia és una destinació saturada. A Balears tenim un nombre de places similars com tota Turquia o Grècia, quan la superfície total de l'arxipèlag no supera la Comunitat Autònoma de Madrid).

2- L'Estacionalitat turística: Les activitats d'explotació turística estan concentrades durant tan sols sis o set setmanes durant tot l'any. Això provoca que s'hagi implantat un sistema d'infraestructures deficitàries i sobredimensionades (dessaladores, depuradores, aeroports, carreteres, rotondes de dimensions exagerades, etc.). Clarament, des de fa anys s'hauria d'haver treballat en aquest sentit per disminuir l'acusada estacionalitat.

La raó per la qual ha ocorregut això –i per què ha perdurat amb els anys– rau en la pròpia estructura del turisme balear i el protagonisme que té la planta hotelera i els propietaris de les grans cadenes hoteleres. És, precisament, la planta hotelera qui està còmode amb aquest sistema, obrint únicament durant la temporada d'estiu (amb uns mínims del 85% d'ocupació garantits) i amb beneficis assegurats.

3- Un producte turístic de baixa qualitat: No defens que el turisme hagi de ser un turisme elitista, al contrari, el turisme ha de ser democràtic i divers. La problemàtica, en aquest sentit, sorgeix quan un mateix s'adona que apareixen nous mercats turístics i que –els ja existents– van diversificant i millorant la seva oferta turística. Aleshores, s'ha d'apostar per un turisme de més qualitat, sabent que el turisme de baixa qualitat és un producte molt substituïble i, per tant, existeix un risc real de perdre consumidors (nombre de turistes) del producte turístic que ofereix Balears. Per tant, s'hauria d'anar complementant l'oferta turística per mantenir-se competitiu dins del mercat global.

Formentera és un exemple d'aquests 3 factors analitzats:

1- Congestió turística i ambiental durant els mesos d'estiu.

2- Acusada estacionalitat. L'illa té difícil trobar què oferir a part del clàssic producte de sol i platja. Últimament apareixen iniciatives per desestacionalitzar aquesta oferta (festivals musicals, activitats esportives, etc.). És primordial incentivar l'arribada de turistes des dels mesos d'abril fins a octubre. S'han d'explotar les oportunitats que brinda l'actual mercat laboral europeu: amb emissió de gran nombre de prejubilats

alemanys i italians, amb disponibilitat absoluta per viatjar. Així com una classe mitjana amb flexibilitat per reservar vacances durant qualsevol època de l'any.

3- Turisme de baixa qualitat: A Formentera s'identifica aquest perfil amb l'italià de ciclomotor, alcohol i platja.

–Analitzant la destinació. Per tant, ha assolit Formentera la fase de destinació madura, un terme extret de la teoria econòmica, emprat –en aquest cas– en l'àmbit turístic? Si és així, en quins aspectes s'haurien de centrar els esforços de les institucions i tècnics per tal de renovar certs aspectes que aportin competitivitat a la destinació?

–La teoria sobre el cicle de vida de les destinacions turístiques de Butler és incompleta. Intenta descriure una destinació com si fos un únic producte, quan –en realitat– una destinació està formada per un conjunt de productes. Formentera és una destinació madura, on hi trobem productes en auge i d'altres en procés de depreciació.

Què hauria de fer Formentera (tot i batre any rere any nous rècords de turistes):

- 1- Millorar la oferta turística (més àmplia, més segmentada i de més qualitat.
- 2- Comercialització de la destinació. Màrqueting més intel·ligent. Avui en dia el consumidor és independent, s'elimina la figura del tour operador. S'ofereix allò que interessa al turista a partir d'enviar la informació híper segmentada i utilitzant diferents canals de comunicació.
- 3- Qualitat. A Formentera s'han d'oferir i garantir uns mínims de qualitat. Es podria crear –per exemple– una etiqueta “Formentera excel·lent”.
- 4- Sostenibilitat. Regulació efectiva de l'afluència de turistes arreu de l'illa: limitar els aparcaments que donen accés a certes platges, limitar la construcció i llicències d'obres, limitar l'aforament dels amarradors on les embarcacions privades hi puguin fondejar

amb el mínim impacte ambiental possible. (50 places de pàrquing = màxim de 250 persones / 50 boies = màxim de 50 embarcacions).

–Analitzant el visitant. Es proposen mesures com la implantació d’una ecotaxa, limitar l’afluència de visitants, regular el mercat dels lloguers turístics... Quines actuacions creieu que s’haurien de prioritzar per tal de garantir una oferta turística de qualitat que satisfaci el perfil de turista més convenient per a Formentera (aquell que genera més ingressos, intenció de retorn, etc.)?

–El problema que suposa tenir un turista insatisfet és, senzillament, que llavors no torna. Això és un perill per a la indústria turística balear, sobretot després de l’aparició de nous destins turístics que ofereixen un producte semblant al de les Balears. El Carib s’ha convertit en una alternativa viable, amb un clima agradable i que genera menys sensació de saturació al turista. Les illes Canàries ofereix, inclús, un clima millor que el balear. El Magrib, en canvi, a dia d’avui no disposa d’un clima social apte per competir amb les demés destinacions turístiques de sol i platja.

Si parlem de mesures i iniciatives de millora del turisme, destacaria la necessitat d’unir esforços entre el sector públic i el privat. De fet, Formentera treballa per arribar a aquesta unió. La clau és la interacció entre ambdós sectors. S’ha d’estar compromès amb la pròpia destinació.

El sector privat ha de col·laborar econòmicament per fer promoció turística de la destinació. I, a la vegada, el sector públic ha de permetre que el sector privat pugui codecidir sobre totes aquelles qüestions relacionades amb el mercat turístic. Aquesta interacció és una realitat en ciutats líders en turisme com Barcelona o Londres. A la llarga, tothom ha d’acabar adonant-se’n que aquest és el camí a seguir.

El problema a Formentera és que, tot i que ja s’estigui intentant seguir aquest model, és difícil de posar en pràctica, degut a l’existència d’un sector d’empresaris que només estan interessats a buscar el màxim de beneficis i, per tant, la cooperació amb ells resulta quasi impossible. Una solució seria forçar el sector privat a acceptar certes condicions com, per exemple, a l’hora de sol·licitar una llicència d’explotació

comercial: “Vols una llicència? Mínim 6 mesos, no 3, com fins ara”. [COPAGAR / CODECIDIR]

–Com valorau que a dia d’avui no hi hagi disponibilitat de dades estadístiques individualitzades per a Formentera en l’àmbit turístic?

–És un problema. Tot i tenir dades de satisfacció, despesa mitjana, etc. Formentera coixeja d’informació estadística en aquest aspecte. Si jo fos del Govern de Formentera, no esperaria que això se solucionés a través de l’Estat. Jo, establiria un punt de control en l’únic punt d’entrada de turistes –el port de la Savina- així com passa i es calcula –seguit seguit– en llocs de gran aforament, com un estadi de futbol.

– Aprofitant les particularitats. Essent Formentera un territori reduït i singular, què creieu que podria suposar una millora substancial en la oferta turística? Veu l’illa com un espai amb capacitat per desenvolupar-hi projectes pioners (en l’àmbit turístic, sostenibilitat, etc.) gràcies a les seves particularitats?

– M’agradaria que Formentera fos capaç de crear una etiqueta 100% sostenible a través de diferents actuacions i iniciatives que impliquin: 0 emissió de CO₂, limitació d’afluència turística, etc. En definitiva, que es creàs una imatge de marca que es resumís amb la següent afirmació: “Queda un paradís a la Mediterrània i aquest és Formentera”.

A nivell d’oferta d’activitats, serveis i restauració caldrien uns protocols estrictament estudiats per anar canviant el perfil del turista que visita l’illa. Per passar a una fase en què s’ofereix un producte d’altíssima qualitat i que, tot i l’augment en el preu, el turista se sent atret i està disposat a pagar-ho. Aquest seria el relat del marc global, del camí que cal seguir, observant l’evolució del turisme balear fins avui i pensant en previsió de futur.

– Per acabar, fent comparativa amb altres destinacions turístiques, quina destinació mereix menció si parlem sobre models de desenvolupament turístic

sostenibles, respectuosos amb l'entorn i la societat local i amb una repartició més o menys justa dels beneficis de l'activitat turística?

– El cas de Bonito, Brasil. És una destinació d'interior de l'Amazònia que té tota una sèrie d'activitats (buceig, ràfting, *fluctuaçãos*, etc.). La gràcia d'aquestes activitats és el grau de control que tenen per part de les autoritats locals. Les activitats es realitzen en grups molt reduïts i guiats per professionals que fan que te n'adonis de com n'és d'insòlit allò que estàs fent. Posteriorment, uns tècnics ambientals passen a revisar els paràmetres biològics per assegurar-se que res ha estat alterat. És, per tant, un producte exclusiu, de qualitat, reconegut i de gran demanda al Brasil. S'hi paga una quantiosa ecotaxa, així com un alt preu d'entrada al recinte; recaptació que s'acumula -en part- en un fons comú, el qual es destina a cuidar l'entorn i a promoció turística. Es fa un ús dels ingressos més intel·ligent i equitatiu que en el cas balear. Pensant en Formentera, donades les seves dimensions i particularitats, l'exemple de Bonito seria viable, tot i que caldria fer un gir radical i redefinir els objectius de la destinació per tal de seguir els passos d'aquest indret brasiler.

Entrevista a Alejandra Ferrer

1. Identificació

- Nom: Alejandra Ferrer Kirschbaum
- Ocupació: Consellera de Turisme, empresària.
- Càrrec: Consellera
- Estudis/experiència laboral: Empresària turística; Hosteleria i Restauració.

2. En relació a l'evolució del turisme a l'illa de Formentera des de la seva posada en marxa, anomeni 2 o 3 aspectes positius i negatius des dels inicis fins a dia d'avui.

Positiu:

- 1- Desenvolupament de l'economia local
- 2- Creixement del teixit empresarial de l'illa
- 3- Enriquiment cultural i artístic fruit de l'intercanvi de diferents nacionalitats de diferents mercats emissors (música, gastronomia, arts...).

Negatiu:

- 1- Pèrdua gradual de les explotacions agràries i el sector agrari tradicional.
- 2- Creixement exponencial del cost de vida i el cost de sòl degut a la limitació territorial.
- 3- Exposició a nous agents que poden malmetre el paisatge i la natura de l'illa (excés d'embarcacions fondejant sobre praderies de posidònia, trànsit rodat...).

3. *A dia d'avui, quins són els punts forts i febles de Formentera com a destinació turística?*

Fortaleses:

- 1- Les platges, característiques per la transparència de les seves aigües degut a la presència de posidònia oceànica (patrimoni de la Humanitat declarat per la Unesco).
- 2- El seu paisatge interior rural i la seva natura.
- 3- L'ambient de calma i tranquil·litat que caracteritzen el ritme de l'illa.

Febleses:

- 1- Elevat preu dels serveis degut a la triple insularitat.
- 2- Manca de connexions directes amb els destins d'origen.
- 3- Manca d'establiments hotelers oberts i d'oferta cultural fora de temporada (de novembre a abril).

4. *Quin és el tipus d'allotjament, mitjà de transport (dins l'illa) i perfil de turista més adequat per l'illa de Formentera valorant Turisme/Sostenibilitat?*

- Tipus d'allotjament: petits establiments familiars amb encant
- Mitjà de transport: la bicicleta o vehicle ecològic (elèctric, a gas, solar, híbrid)
- Perfil de turista: respectuós, conscient de la fragilitat del territori, esportista...

5. En referència a la tipologia de serveis i oferta turística de Formentera, quines activitats s'haurien de potenciar i, pel contrari, quines s'haurien de reduir per tal d'oferir un producte turístic de major qualitat i més diversificat?

Des de la Conselleria de Turisme, potenciem les activitats vinculades amb el turisme actiu (senderisme, bicicleta, *running*, caiac, submarinisme, hípica), així com les relacionades amb el turisme familiar i les activitats amb nens i nenes, a més de tot allò relacionat amb la natura i el patrimoni cultural de l'illa.

Pel que fa les activitats que caldria reduir s'estan regulant les visites d'un sol dia a l'illa, així com l'accés amb vehicle rodat.

6. Quines infraestructures o equipaments de l'illa són necessaris (de nova planta o ampliació) i quines són deficitàries i/o prescindibles?

Necessàries: Un centre cultural i una sala cultural multiús (per espectacles, cinema, concerts...).

Deficitàries / prescindibles: residència per a majors .

7. Imaginant un escenari de futur (dins del qual la indústria turística segueix essent el motor econòmic de Formentera), cap on haurien d'anar encaminades les iniciatives públics privades per tal de garantir una oferta de qualitat i mantenir-se competitiu dins del mercat turístic global? Citi, si us plau, 2 o 3 propostes o canvis que vegi oportuns.

1- Col·laboració públic/privada per tal d'allargar la temporada turística (de maig a octubre), amb l'objectiu de desestacionalitzar el turisme i no centrar-lo tant en els mesos de juliol i agost.

2- Protecció del territori

3- Regulació del fondeig

4- Limitació o prohibició noves construccions

5- Regulació del trànsit rodat i aposta per una mobilitat sostenible

8. *Se sap que existeix un perfil de turista que ha expressat la seva insatisfacció en relació a certs aspectes que xoquen amb la manera en què s'executa l'explotació turística a l'illa. Aquest és un turista que visita Formentera amb certa freqüència i coincideix amb un perfil força interessant per l'illa. Quines mesures implantaria per tal de satisfer aquest turista?*

Veure resposta anterior.

Som conscients que el turista molt fidelitzat, que fa molt anys que visita l'illa, de vegades es mostra descontent davant de canvis d'un any respecte l'altre. Sovint són mesures de millora consensuades amb la població local.

9. *Coneix algun projecte de promoció i/o millora turística que s'estigui realitzant per Formentera en aquests moments (o a punt d'executar-se pròximament)? En el cas afirmatiu, em podria anomenar quins són aquests projectes, de quin tipus són i per qui estan finançats (fons europeus, nacionals o regionals)?*

1- Propera senyalització de les noves 32 rutes verdes que connecten l'illa per a visitar-la a peu o en bicicleta (acabat a l'estiu de 2016).

2- Renovació de l'aspecte i la navegació de la web oficial de turisme www.formentera.es

3- Implantació d'un nou motor de reserves dins la mateixa web.

10. Fent comparativa amb altres destinacions turístiques d'arreu del món, quines destinacions mereixen ser citades com a destinacions amb un model turístic exemplar, segons la seva opinió? I, a partir d'aquests exemples, quines iniciatives, projectes o actuacions adoptaria per posar en pràctica a Formentera?

Formentera, degut a la manca d'aeroport i les seves característiques geogràfiques, té unes peculiaritats específiques i úniques. Per això, tot i que ens emmirallen en altres destinacions com les illes Eòlies (Itàlia), les Illes del nord d'Holanda o les mateixes Illes Balears, tenim un model turístic únic amb mesures i actuacions pròpies.

Entrevista a Xico Mayans

1. Identificació

Nom: Xico Mayans

Ocupació: Assessor d'assegurances.

Càrrec: Membre de la junta directiva del GOB per Formentera (soci des dels 16 anys).

2. En relació a l'evolució del turisme a l'illa de Formentera des de la seva posada en marxa, anomeni 2 o 3 aspectes positius i negatius des dels inicis fins a dia d'avui.

Positiu:

- 1- Progrés social i econòmic durant els darrers 50 anys.
- 2- S'ha creat una indústria turística pròpia que ha suposat un auge socioeconòmic enorme, però a la vegada sostenible i respectuós amb l'entorn i els recursos de l'illa.
- 3- Distribució de la riquesa més o menys equilibrada. Creació d'un model propi que ha perdurat tot i alts i baixos durant aquestes dècades.

Negatiu:

- 1- El progrés i el creixement socioeconòmic ha provocat un desgast mediambiental que es fa palès, tot i la consciència ambiental i el proteccionisme dels autòctons. En vint anys s'ha duplicat la població de l'illa i, sobretot, en els darrers 4 anys ha augmentat considerablement. Aquest fet s'ha traduït en uns costos ambientals i en l'aparició d'infraestructures sobredimensionades i deficitàries a causa de l'estacionalitat turística.
- 2- Formentera és un microclima econòmic i social. Tot i el context de crisi global, ha estat durant aquests últims anys quan la població ha crescut més. Aquest increment es deu a la immigració estrangera que s'ha establert a Formentera per treballar. Aquest fenomen ha contribuït a la sensació de saturació global de l'illa.
- 3- L'aparició d'embarcacions de gran capacitat de càrrega a partir de finals dels anys 80 (mercaderies, persones, vehicles), conduí a un creixement urbanístic sense precedents i a la creació de negocis com els vehicles de lloguer (negoci

destacat dins del panorama illenc). Aquest procés anà a més amb els anys, i sobretot després de l'entrada en joc dels *tour operadors*, que introduïren el turisme de masses a Formentera (fins aleshores només havia estat un turisme familiar). Es dona, per tant, un canvi en la oferta turística: pas cap el turisme d'oci (semblant al que ja existia a Eivissa). Per donar resposta a aquests canvis en la oferta i a l'increment de la població, van créixer els nuclis urbans, les carreteres, etc. en un context de desordre i escassa planificació fins fa pocs anys.

3. *A dia d'avui, quins són els punts forts i febles de Formentera com a destinació turística?*

Fortaleses:

- 1- La oferta turística ha sabut madurar amb els anys. S'ha aconseguit un producte diferent, consolidat i arrelat a les particularitats històriques i socials de Formentera; és a dir, l'aprofitament de la identitat pròpia com a reclam turístic.
- 2- El paisatge i la conservació de les platges i l'aigua marina és l'aparador més destacat de Formentera a dia d'avui.
- 3- S'ha aconseguit diversificar la oferta en comparació entre els orígens i l'actualitat turística d'avui en dia a l'illa: partint de tenir un 60-70% de turistes italians, s'ha arribat a diversificar la demanda amb l'aparició de nous països emissors en els darrers 10 anys. Això ha estat possible gràcies al treball en promoció turística (assistència en fires internacionals, etc.).
- 4- Existeix consens social dels formenterencs per protegir l'illa i preservar un model turístic sostenible. Hi ha una consciència creixent de que s'ha tocat sostre i que –per avançar– s'han de limitar certes coses. En aquesta línia existeix el Consell d'entitats: espai de debat i unió entre poder polític, social i empresarial.

Febleses:

- 1- No som immunes als canvis i a la competència. La proximitat de Formentera a Eivissa afecta en el sentit de que exerceix una forta influència en tots els sentits i fa incrementar la pressió humana que ha de suportar Formentera durant l'estiu. Per a molts eivissencs, Formentera és una extensió de la pitiüsa major, per tant, el model turístic eivissenc i les seves conseqüències repercuteixen a diari sobre Formentera.
- 2- El poder polític de Formentera és molt baix; el Consell Insular té les competències força restringides (limitació per dur a terme lleis, projectes, restriccions...). En certa manera, existeix una pressió política per que Formentera no es pugui autogestionar i es tracta de limitar la seva presa de decisions per tal d'afavorir els interessos d'Eivissa. El Govern Balear és qui té l'última paraula a l'hora de legislar.

4. Quin és el tipus d'allotjament, mitjà de transport (dins l'illa) i perfil de turista més adequat per l'illa de Formentera?

Tipus d'allotjament: S'han de combatre nous plans urbanístics. La planta hotelera actual és suficient. El model d'explotació hauria de ser el que ha estat fins ara, respectuós amb el medi. Recentment, s'ha regulat el lloguer turístic d'habitatges, la qual cosa és un avanç si parlem d'allotjament.

A nivell urbanístic s'han comès certs excessos. Però fent balanç global i retrospectiu, la sensació és positiva, tenint en compte que quan s'inicià el boom turístic no hi havia cap figura de regulació urbanística.

Mitjà de transport: La bicicleta és un mitjà que s'hauria de promoure a l'illa. Així com el transport públic (bus). Hi ha un excés de vehicles de motor privats i de lloguer.

Perfil de turista: Aquell que busca tranquil·litat i gaudir dels valors naturals i culturals de l'illa. I que -en qualsevol cas- respecta l'illa, la qual cosa és compatible amb l'oci, el sol o la platja (però sempre partint des del respecte mutu).

5. En referència a la oferta turística i els serveis que ofereix Formentera al turista, quines activitats s'haurien de potenciar i, pel contrari, quines s'haurien de reduir per tal d'oferir un producte turístic de major qualitat i més diversificat?

Potenciar:

Aquelles relacionades amb el patrimoni i el medi. Quelcom que fins ara no s'ha potenciat gaire, però que s'està començant a fer. Un patrimoni que té un potencial destacat ja que combina riquesa natural i cultural (exemple: les salines del parc natural). Recuperar la tradició i aplicar-la a la oferta turística ha de ser una prioritat per donar un valor afegit a la marca Formentera (gastronomia, arquitectura, paisatge, etc.).

Reduir:

Evitar la introducció de la oferta lúdica procedent del model d'Eivissa (o d'altres). Evitar l'associació del terme tradició amb endarreriment i pobresa. Històricament, s'ha mal interpretat el valor i el significat de l'herència de la societat i la història de la Formentera preturística. La tradició és el que ha de donar valor afegit a la nostra oferta turística.

6. Quines infraestructures o equipaments de l'illa són necessaris (de nova planta o ampliació) i quines són deficitàries i/o prescindibles?

Necessàries:

-Equipaments socioculturals: S'haurien de construir les *Noves escoles de Sant Ferran* i també falten places d'escola infantil. Cal anomenar també la mancança d'un museu de Formentera que pugui ser visitat tant pels locals com pels turistes.

-Infraestructura de residus: Nova planta de tractament de residus. Fins ara s'ha avançat amb el reciclatge, la eliminació de bosses de plàstic, etc. Però així i tot es veu necessària una planta de tractament de residus a l'illa, ja que a dia d'avui s'envien a Eivissa.

Prescindibles:

Fins fa deu anys hi ha hagut una infradotació d'equipaments. Hi havia mancances evidents (hospital, etc.), així que són poques les infraestructures prescindibles. Per anomenar-ne'n una, et diria *la bassa de Reg*) dipòsit d'aigua de reg, una obra que fou molt costosa i que està totalment inutilitzada avui en dia. La dessaladora de Ca Marí, en canvi, és necessària, ja que abasteix tota l'illa d'aigua potable.

7. *Imaginant un escenari de futur (dins del qual la indústria turística segueix essent el motor econòmic de Formentera), cap on haurien d'anar encaminades les iniciatives publicoprivades per tal de garantir una oferta de qualitat i mantenir-se competitiu dins del mercat turístic global? Citi, si us plau, 2 o 3 propostes o canvis que vegi oportuns.*

A Formentera hi ha un pilar bàsic que uneix el sector públic amb el privat: el Patronat de turisme. Els agents implicats són representants diversos del sector turístic (PIMES, federació hotelera i representants municipals). Avui en dia, el Consell i el sector privat treballen conjuntament i consensuen la política turística (promoció, fires, actuacions). És bàsic que se segueixi en aquesta línia per defensar el model més beneficiós per a Formentera. El principi bàsic és de col·laboració, no d'entrar en matèria i competència d'uns i d'altres (donar rellevància al bé i l'interès comú, no particular).

8. *Se sap que existeix un perfil de turista que ha expressat la seva insatisfacció en relació a certs aspectes que xoquen amb la manera en què s'executa l'explotació turística a l'illa. Aquest és un turista que visita Formentera amb certa freqüència i coincideix amb un perfil força interessant per l'illa. Quines mesures implantaria per tal de satisfer aquest turista?*

Aquestes mesures es basarien en l'ordre i la neteja. El primer punt s'aconsegueix a partir d'instruments polítics com la ordenació urbanística (desmassificació d'espais naturals, carreteres, nuclis urbans...). Ordenances que tractin de preservar l'ordre públic i evitar els abusos de pràctiques poc respectuoses amb la societat local i el

turista que busca tranquil·litat i contacte amb la natura (limitació de sorolls, regulació activitats d'oci per tal de compatibilitzar el gaudi de tots, penalització de locals que no compleixin amb la normativa, etc.).

En segon lloc, la neteja general de l'illa és quelcom imprescindible per tal de mantenir el turista que ens interessa satisfet. Últimament s'ha treballat en el soterrament de la xarxa de contenidors per on es transporten els residus urbans. La neteja de vies i entorns naturals és també una tasca obligatòria, sobretot durant els mesos d'estiu.

9. Coneix algun projecte de promoció i/o millora turística que s'estigui realitzant per Formentera en aquests moments (o a punt d'executar-se pròximament)? En el cas afirmatiu, em podria anomenar quins són aquests projectes, de quin tipus són i per qui estan finançats (fons europeus, nacionals o regionals)?

Durant aquesta legislatura hi ha prevista la instal·lació d'un equipament esportiu i de lleure *es Pujols*.

En termes de promoció turística, Formentera necessita una promoció més igualitària. Fins ara, la promoció turística s'ha fet en base a incentivar una part de l'oferta turística; bàsicament, la de sol i platja. És, per tant, una tasca a millorar per tal de que es faci una millor repartició dels beneficis derivats de l'activitat turística. Això s'aconseguiria promocionant –també– activitats de l'oferta complementària; activitats relacionades amb el valor de les tradicions i la cultura local, així com la promoció i aproximació del sector econòmic primari i secundari al turista (agricultura i artesania).

10. Fent comparativa amb altres destinacions turístiques d'arreu del món, quines destinacions mereixen ser citades com a destinacions amb un model turístic exemplar, segons la seva opinió? I, a partir d'aquests exemples, quines iniciatives, projectes o actuacions adoptaria per posar en pràctica a Formentera?

Anomenaria una illa del Brasil: Morro de Sao Paulo. Té unes dimensions semblants a les de Formentera. Només s'hi pot arribar per via marítima. No hi ha vehicles a motor. Es paga una ecotaxa al port d'entrada a l'illa. Sempre hi ha gent als bars, restaurants. I gaudeix d'un estat de preservació excel·lent.

A Formentera, s'està comentant a nivell social d'aplicar taxes a vehicles que venen de fora; alhora que sonen veus de sectors que s'oposen constantment als canvis i restriccions en l'àmbit turístic (quan, posteriorment, s'ha demostrat que els canvis han estat positius i no han repercutit en una disminució de visitants).

1. Identificació

Nom: Vicent Cardona Homar

Ocupació: Hoteler de Formentera, propietari de l'Hotel Roca Plana del nucli turístic Els Pujols (90 places turístiques).

2. En relació a l'evolució del turisme a l'illa de Formentera des de la seva posada en marxa, anomeni 2 o 3 aspectes positius i negatius des dels inicis fins a dia d'avui.

Començà els anys 60 amb un perfil de turista de qualitat. Aquest turista era majoritàriament alemany, respectuós amb l'entorn que visitava. Posteriorment, durant els anys 90, creixé la demanda de turisme gràcies a l'arribada del turista italià, un perfil que en els seus inicis era de perfil adinerat.

Durant la dècada dels anys 90 aparegué el fenomen de la massificació, la qual cosa afectà de ple Formentera. Alemanya, degut al context històric i socioeconòmic de l'època, perdé pes dins del panorama turístic de Formentera i els turistes italians anaren guanyant pes dins l'illa. A dia d'avui, el turisme alemany s'ha recuperat, la qual cosa es valora positivament ja que ha permès que la demanda es diversifiqui significativament. I, això, mirant pel benefici comú, és quelcom positiu.

A l'actualitat, els tour operadors tenen tendència a perdre protagonisme a causa de l'auge d'internet com a sistema d'informació, contactes i reserves. Val a dir, però, que ha estat –històricament– un element molt important dins del panorama turístic de l'illa. Durant les primeres dècades d'explotació turística, van invertir importants sumes de capital per fer créixer la indústria turística de l'illa. Com és el cas d'aquest hotel: s'hi van fer ampliacions gràcies a aquestes inversions estrangeres. És a dir, que des dels inicis hi ha hagut una estreta relació entre els agents locals i els agents estrangers i, en tot això, la figura dels tour operadors han tingut una rellevància destacada.

3. *A dia d'avui, quins són els punts forts i febles de Formentera com a destinació turística?*

Fortaleses:

1- És una illa que, segons la meua opinió, s'ha preservat adequadament amb els anys. Gaudim de platges netes i aigües cristal·lines. Per tant, a nivell de conservació tenim un estat òptim dels nostres espais naturals.

2- Hem aconseguit combatre la massificació, la qual cosa ens diferencia d'altres destinacions properes. Hem estat capaços de garantir tranquil·litat en la nostra oferta.

3- Destaca l'elevada conscienciació a nivell social per mantenir l'illa el millor possible en termes de conservació, la qual cosa es plasma amb el mateix govern insular, un govern proteccionista, que defensa l'autogestió i enfoca els seus esforços per oferir un turisme de màxima qualitat. El sector privat també demostra el compromís amb la conservació de l'illa.

Febleses:

1- A part de certs nivells de massificació durant la temporada d'estiu, se'm fa difícil trobar febleses a Formentera com a destinació turística. Estic molt satisfet amb la nostra gestió, sobretot si la comparem amb la resta d'illes o altres destinacions turístiques de la Mediterrània, on dia a dia s'hi donen excessos derivats d'una mala planificació i gestió turística.

4. *Quin és el tipus d'allotjament, mitjà de transport (dins l'illa) i perfil de turista més adequat per l'illa de Formentera valorant Turisme/Sostenibilitat?*

Tipus d'allotjament:

El tipus d'allotjament més adequat, sota el meu punt de vista, és aquell que té unes característiques concretes: establiments de propietat local i de petites dimensions (com el que regent jo. En un principi, es començà amb hostals que, amb el pas dels anys, s'han anat transformant en hotels.

Els macro complexos turístics no interessien, ja que condueixen a la massificació i emeten una mala imatge de l'illa a l'exterior. A més a més, aquests grans complexos (sovint de capital estranger) segueixen estratègies comercials agressives, que amenacen el teixit empresarial local. En aquesta línia, cal destacar la inversió privada procedent d'Itàlia, amb un pes destacat pel que fa a volum de negocis i adquisició de propietats d'explotació comercial.

Mitjà de transport:

El transport públic és, sense cap dubte, el més adequat per l'illa. En els últims anys, s'han ampliat les freqüències i les rutes que connecten els diferents nuclis de població de l'illa. De totes maneres, manca feina per tal de que aquest servei arribi als turistes i sigui emprat –no només per la població local- sinó per un nombre important de turistes. Del contrari, la xarxa de carreteres actual quedarà obsoleta i s'hauran de plantejar ampliacions i grans obres (la qual cosa no interessa).

Perfil de turista:

El perfil de turista ideal per les característiques de l'illa s'associa amb el turisme familiar; un turisme que busca tranquil·litat, que és fidel i acostuma a tenir intenció de retorn. En relació a aquest perfil de turista, destaca l'harmonia que hi ha entre el turisme familiar i els negocis regentats per famílies locals.

5. En referència a la tipologia de serveis i oferta turística de Formentera, quines activitats s'haurien de potenciar i, pel contrari, quines s'haurien de reduir per tal d'oferir un producte turístic de major qualitat i més diversificat?

Cal potenciar les activitats relacionades amb el mar. S'han d'explotar i aprofitar les particularitats que ens brinda l'illa, en el sentit que –de vegades- vivim donant l'esquena a la mar, quan –en realitat- hauríem d'aprofitar-ho més. I no em refereixo a activitats com *party-boats*, sinó a esports nàutics (vela, piragüisme, pesca...) i a divulgar i compartir amb el turista aquells valors i tradicions de la nostra societat que es relacionen amb el mar.

Cal evitar pràctiques d'oci relacionades amb el turisme d'alcohol i grans esdeveniments. S'han donat casos –també a Formentera- de festes multitudinàries. Els locals responsables d'aquestes activitats han estat clausurats. I -aquesta- és la línia a seguir, prioritant el respecte mutu i garantint la tranquil·litat i el benestar dels demés turistes.

6. *Quines infraestructures o equipaments de l'illa són necessaris (de nova planta o ampliació) i quines són deficitàries i/o prescindibles?*

A grans trets, no sobra cap equipament a l'illa. Potser alguns no s'exploten al màxim rendiment, però de sobrar no en sobren. Fins fa molt poc no teníem ni hospital a l'illa i, últimament, s'han fet progressos en benestar social. En gran mesura, tot això ha estat possible a la creació del Consell Insular de Formentera, que ens ha permès gestionar i decidir els nostres afers de manera individual, sense dependre d'altres institucions.

El que trobo que falta a l'illa és una residència de majors, així com la millora d'altres equipaments que tenen un elevat marge de millora (com per exemple, l'hospital).

7. *Imaginant un escenari de futur (dins del qual la indústria turística segueix essent el motor econòmic de Formentera), cap on haurien d'anar encaminades les iniciatives publicoprivades per tal de garantir una oferta de qualitat i mantenir-se competitiu dins del mercat turístic global? Citi, si us plau, 2 o 3 propostes o canvis que vegi oportuns.*

Tenim poc marge de millora. Cal mantenir el territori intacte. Sincerament, vivim del turisme de sol i platja, per tant, hem de garantir un estat òptim dels components que conformen aquest tipus d'oferta turística. A diferència d'altres destinacions, no podem oferir un turisme alternatiu (de ciutats, museus, catedrals...).

S'ha de donar vida als pobles i als nuclis turístics. La meua proposta seria que es dissenyessin plans d'embelliment (com ja s'ha fet a Sant Francesc) per tal d'obrir els pobles als turistes i fer que s'hi sentin a gust. Expulsant el trànsit de vehicles dels

centres urbans s'aconseguiria una millora substancial de certs nuclis turístics com el dels Pujols, on s'hi ha invertit molt poc en aquest aspecte en els últims anys.

- 8. *Se sap que existeix un perfil de turista que ha expressat la seva insatisfacció en relació a certs aspectes que xoquen amb la manera en què s'executa l'explotació turística a l'illa. Aquest és un turista que visita Formentera amb certa freqüència i coincideix amb un perfil força interessant per l'illa. Quines mesures implantaria per tal de satisfer aquest turista?***

Per tal de satisfer el turista cal una millora en l'atenció al client per que se'n vagi satisfet. Un client satisfet és bàsic des del meu punt de vista, i en aquest negoci treballem la satisfacció del turista meticulosament, oferint atenció personalitzada i proximitat.

Pel que fa a la problemàtica derivada de la massificació cal analitzar-la a fons i buscar solucions viables, tot i que no resulta fàcil trobar el consens social necessari per tal de dur a terme actuacions encaminades a eradicar l'excés de turistes que visiten l'illa a l'estiu. Des del meu punt de vista, l'illa té el potencial suficient com per –en ocasions determinades– penjar el cartell de “COMPLET” i, per dir-ho d'alguna manera, que hi hagi “llista d'espera” per poder visitar l'illa.

- 9. *Coneix algun projecte de promoció i/o millora turística que s'estigui realitzant per Formentera en aquests moments (o a punt d'executar-se pròximament)? En el cas afirmatiu, em podria anomenar quins són aquests projectes, de quin tipus són i per qui estan finançats (fons europeus, nacionals o regionals)?***

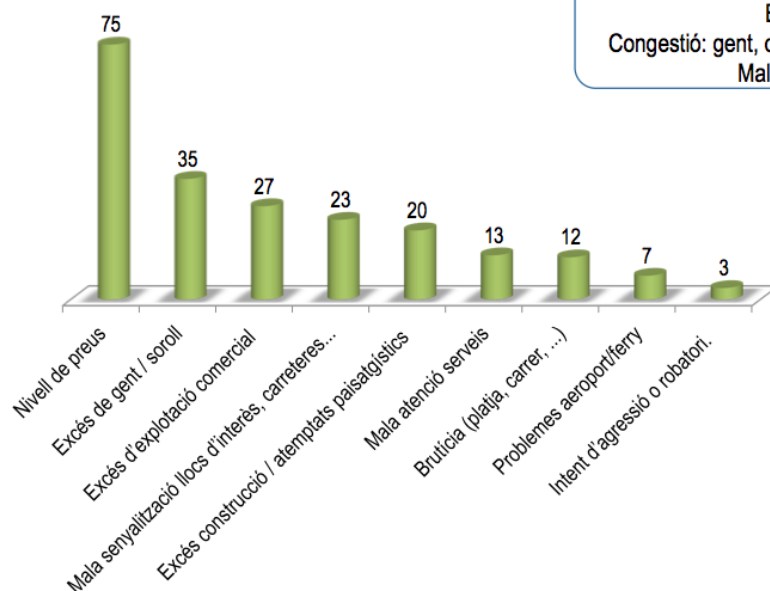
Existeix un espai de participació ciutadana amb representants de cada sector, on la finalitat és acordar aspectes relacionats amb la millora i la promoció turística.

La promoció es duu a terme per representants polítics i representants del sector privats que assisteixen a fires internacionals (a les quals he assistit, de vegades) i es basa en presentar el producte turístic de Formentera de cara a l'exterior i en fer contactes amb empreses tour operadores.

Sobre projectes que s'estiguin realitzant a dia d'avui, esmentaria el de limitar l'entrada de vehicles a l'illa. S'està valorant la implantació d'una taxa impositiva que repercuteixi en el volum de vehicles que arriben a Formentera. És una iniciativa que té l'origen en el govern de l'illa, però la seva aprovació recau -en última instància- en el Govern de les Illes Balears. Aquest mateix, també està dissenyant l'aplicació d'una taxa turística a nivell autonòmic.

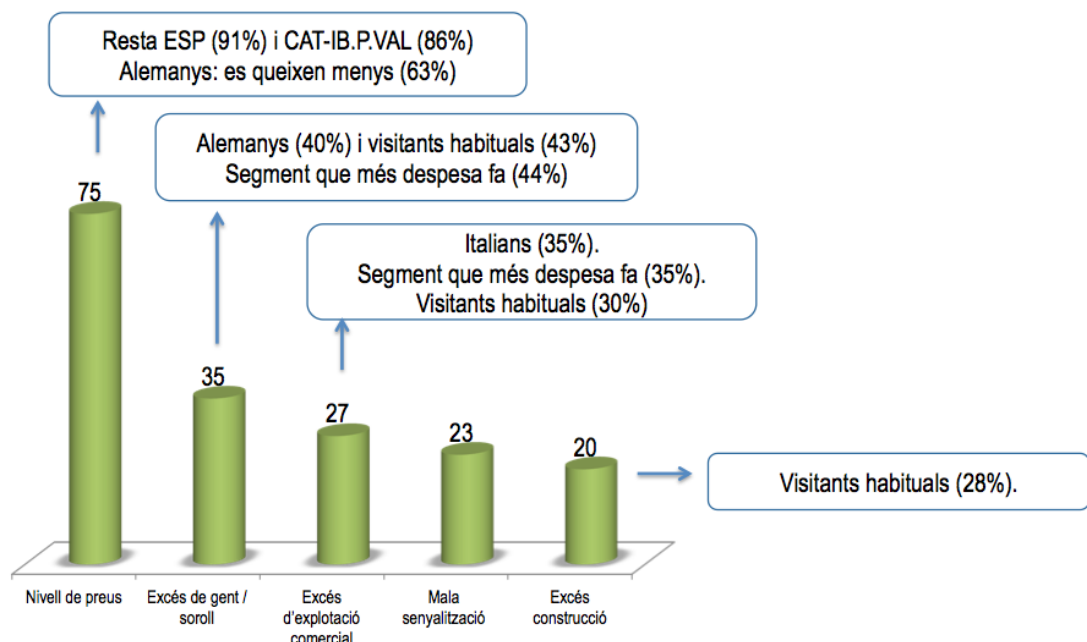
Altres gràfics que s'han tingut en compte durant el desenvolupament del treball

18. QUÈ INSATISFÀ DE FORMENTERA?

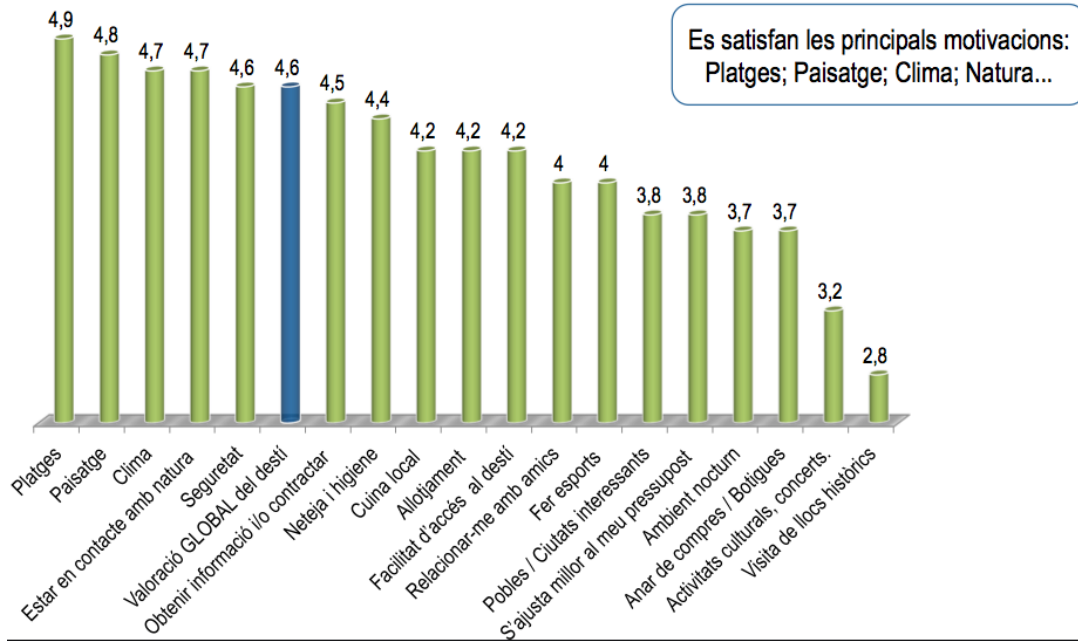

3 elements negatius
 Excés preus
 Congestió: gent, construcció, explot. comercial
 Mala senyalització

19. QUIN ÉS EL PERFIL DELS INSATISFETS?

15. QUINA VALORACIÓ REBEN ELS ATRIBUTS DE FORMENTERA?

Font: Informe final de RegioPlus Consulting

Exemple d'enquesta de satisfacció turística

CONSELL DE FORMENTERA

CODI
 01 MAIG 03 AGOST
 02 JULIOL 04 SETEMBRE

BON DIA, estam realitzant un estudi pel Govern de l'illa de Formentera (Consell de Formentera) per conèixer la seva opinió sobre la seva estada de vacances a l'illa i voldríem fer-li algunes preguntes.

MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL-LABORACIÓ: ENS AJUDARÀ A MILLORAR FORMENTERA.

PREGUNTES FILTRE
(CONTINUAR ENDAVAVANT SI CUMPLEIX AMB QUOTES NACIONALITAT, SEXE I EDAT ESTABLERTES)

P.0. Ha estat de vacances en aquest viatge?

FER ENQUESTA NOMÉS SI CONTESTA AFIRMATIVAMENT

P.1. A quin país resideix?

☒ 1 Espanya	☐ 4 Alemanya
☐ 2 Itàlia	☐ 5 França
☐ 3 Regne Unit	☐ 6 Altres. Quin? _____

(NOMÉS ALS ESPANYOLS)
P.1.A. A quina CCAA resideix?

☐ 1 Andalusia	☐ 11 Extremadura
☐ 2 Aragó	☐ 12 Galícia
☐ 3 Cantàbria	☒ 13 Illes Balears
☐ 4 Canàries	☐ 14 La Rioja
☐ 5 Castella la Manxa	☐ 15 Melilla
☐ 6 Castella i Lleó	☐ 16 País Basc
☐ 7 Catalunya	☐ 17 València
☐ 8 Ceuta	☐ 18 Astúries
☐ 9 Madrid	☐ 19 Múrcia
☐ 10 Navarra	

P.2. Vostè és?...

1 Home 2 Dona

P.3. I la seva edat és?...

☐ 01 18 i 29 anys	☒ 03 45 i 59 anys
☐ 02 30 i 44 anys	☐ 04 60 anys o més

CONTINUAR ENDAVAVANT SI CUMPLEIX AMB QUOTES NACIONALITAT, SEXE I EDAT ESTABLERTES

P.4. Em podria indicar, per favor, si en els tres darrers ESTIUS (2012, 2013 i 2014), ha estat en algun dels següents destins de costa (sol i platja) per VACANCES/OCI?

01 Illes Balears (Mallorca, Eivissa, Menorca)	05 Itàlia (Costa y/o illes)
02 Espanya Peninsular (Costa)	06 Croàcia (Costa y/o illes)
03 Canàries (Gran Canària, Tenerife, Lanzarote,...)	07 Grècia (Costa y/o illes)
04 França (Costa Mediterrània y/o Còrsega)	08 Tunísia (Costa)
	09 Turquia (Costa)
	10 Egipte (Costa)
	11 Marroc (Costa)
	12 Bulgària (Costa)
	13 Carib

1.A. 2012	1.B. 2013	1.C. 2014
		0-1

P.5. Quantes vegades ha visitat Formentera en els darrers 4 anys? (sense comptar aquesta visita).

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

P.6. Quantes nits ha passat a Formentera en aquest viatge

4 Nits

(ALS QUE FAN EXCURSIÓ D'1 DIA A FORMENTERA)
P.6.1 D'on ve vostè?

☐ 1 Eivissa
☐ 2 Dènia
☐ 3 Altres

A TOTS
P.7. En aquest viatge, indiqui el tipus d'allotjament en el qual ha estat.

☒ 1 Apartament Turístic/Xalet en lloguer
☐ 2 Hostal
☐ 3 Hotel d'1 o 2 estrelles
☐ 4 Hotel de 3 estrelles
☐ 5 Hotel de 4 estrelles
☐ 6 Cases d'amics i/o familiars
☐ 7 Casa pròpia
☐ 8 Altres

P.8. En aquest viatge, ha contractat un paquet turístic a través d'un TO? (inclou, almenys, vol i allotjament)

1 Sí 2 No

P.9. A través de quina font va conèixer/ va informar-se de Formentera? (RESPOSTA MÚLTIPLE)

☐ 1 Web	☐ 6 Agències de viatge / tour operadors / catàlegs agències TO
☐ 2 Xarxes socials i blogs	☒ 7 No consultà informació
☐ 3 Família, amics	☐ 8 Altres
☐ 4 Guies de viatge	
☐ 5 Premsa escrita	

P.10. Quin ha estat el mitjà de transport més habitual (que més ha utilitzat) durant l'estada a Formentera? (POT ASSENYALAR UN MÀXIM DE 2 MITJANS DE TRANSPORT)

1	Motocicleta pròpia	6	A peu
2	Motocicleta lloguer	7	Transport públic
3	Cotxe propi	8	En barca
4	Cotxe de lloguer	9	Vehicle elèctric
5	Bicicleta		

P.11. Sap vostè quin pressupost ha gastat A FORMENTERA durant aquest viatge? (PER PERSONA)
(I al marge d'allò que ja va pagar en seu país: bitllet avió, etc.).

300 EUROS / LLIURES (marcar una de les 2 monedes!!)

P.12. Del següent llistat, pot assenyalar els 4 motius MÉS IMPORTANTS per a vostè que l'han impulsat a viatjar a Formentera?

1	Al·lotjament	11	Platges
2	Activitats culturals, concerts, festivals	12	Pobles/Ciutats interessants
3	Ambient nocturn	13	Relacionar-me amb amics/ compatriotes del meu propi país
4	Clima	14	Seguretat
5	Cuina local	15	Vacances que s'ajustaven millor al meu pressupost
6	Estar en contacte amb natura	16	Visita de llocs històrics
7	Facilitat d'accés del seu país al destí	17	Fer esports (submarinisme, nàutica...)
8	Facilitat per a obtenir informació i/o contractar el destí	18	Anar de compres / Botigues
9	Neteja i higiene	19	Tranquil·litat
10	Paisatge	20	Que JA conec el destí

P.13. Valori el seu grau de satisfacció en els següents aspectes EN CADA UN dels destins visitats els últims anys.
(5= Molt Satisfet, 1= Gens Satisfet, 0= Indiferent / No ho sap)

	Forment.	Mallorca
1. Al·lotjament	4	3
2. Activitats culturals, concerts, festivals.	3	4
3. Ambient nocturn	3	4
4. Clima	5	5
5. Cuina local	4	5
6. Estar en contacte amb natura	5	3
7. Facilitat d'accés del seu país al destí	5	5
8. Facilitat per a obtenir informació i/o contractar el destí	5	5
9. Neteja i higiene	5	3
10. Paisatge	5	5
11. Platges	5	5
12. Pobles / Ciutats interessants	3	5
13. Relacionar-me amb amics/ compatriotes del meu propi país	0	0
14. Seguretat	5	4

15. Vacances/destí que s'ajustava millor al meu pressupost	3	4
16. Visita de llocs històrics	3	5
17. Fer esports (submarinisme, nàutica...)	4	4
18. Anar de compres / Botigues	4	4
19. Tranquil·litat	5	3
20. Valoració GLOBAL del destí	5	4

P.14. Valori els aspectes que més negatiu ha estat EN CADA UN dels destins visitats en els últims anys
(3= Molt negatiu, 2= Negatiu, 1, NO negatiu/NO molesta)

	Forment.	Mallorca
1. Excés construcció / atemptats paisatgístics	1	3
2. Excés de gent / soroll	2	3
3. Mala atenció serveis: bar, restaurants...	1	2
4. Problemes aeroport/ferry (retards, pèrdua equipatge...)	1	1
5. Nivell de preus (bar, restaurant, ...)	2	1
6. Intent d'agressió o robatori.	1	2
7. Excés d'explotació comercial	2	3
8. Mala senyalització llocs d'interès, carreteres...	1	1
9. Brutícia (platja, carrer, ...)	1	2

P.15. Senyali en quin lloc té previst (o és probable que ho faci) passar les seves vacances d'ESTIU en els 2 o 3 pròxims anys.
(Senyali com a màxim les 3 opcions més probables)
(Pot assenyalar un destí en el qual ja hagi estat)

1	Formentera	9	Tunisia (Costa)
2	Illes Balears (Mallorca, Eivissa, Menorca)	10	Turquia (Costa)
3	Costa Espanyola	11	Egipte (Costa)
4	Illes Canàries (Gran Canaria, Tenerife, Lanzarote...)	12	Marroc (Costa)
5	Costa/Illes Itàlia	13	Bulgària
6	Costa Francesa	14	Carib
7	Croàcia (Costa i/o illes)	15	Altres
8	Grècia (Costa i/o illes)	16	No aniré a cap lloc

JÀ HEM ACABAT. MOLTES GRÀCIES PER LA SEVA COL·LABORACIÓ.

DIA i HORA de realització de l'enquesta: _____
LLOC de recollida: _____
CODI enquesta: _____

GG 08 18:50
La Sonna

Font: Elaboració pròpia a partir de l'entrevista a un turista

Acreditació com a enquestador pel Consell Insular de Formentera

